ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Из спорта

40 ДИНАРА 1952

Година XXVI
Број 693
Субота
10. април 1965.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

ФЛАШ ГОРДОН

У ПРАВУ СИ, ПИНИ! САД УВИЂАМ .. ПРЕВАРЕ СУ РЂАВА СТВАР!
ДРАГО МИ ЈЕ ШТО ТО ЧУЈЕМ! И ВАШ ПРИЈАТЕЉ ТАКО МИСЛИ ..

ЗАИСТА, КОЗИ?
ТИ МЕ ДОБРО ПОЗНАЈЕШ, СКЕРВИ! ИМАМ ПЛАН... АЛИ МОРАМО БИТИ ОПРЕЗНИ...

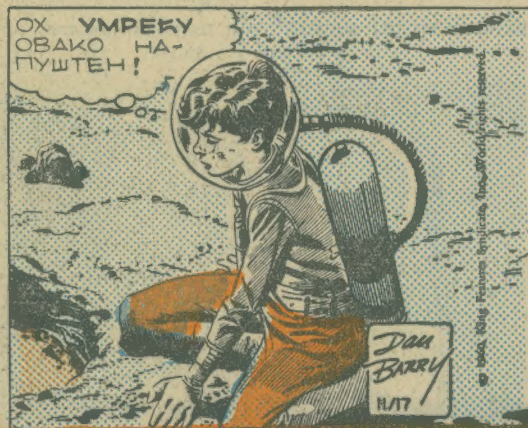

693

НАША ЗЕМЉА
у речи и слици

ШАХ

будите детектив

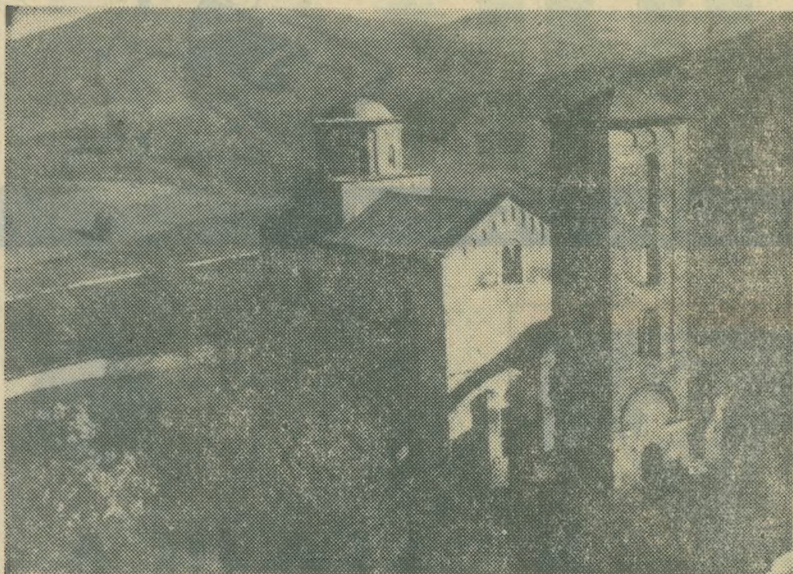
МАРК ТВЕН ПРОРИЧЕ ТЕЛЕВИЗИЈУ

ПЛОВЕЋА ОСТРВА

Велика језера

Откупљени цртежи на конкурсу

Наша земља у слици и речи

СОПОЋАНИ

МАНАСТИР Сопоћани, задужбина краља Уроша I Немањића, лежи недалеко од врела Рашке, око 15 км западно од Новог Пазара. Завршен је највероватније 1265. године. Турци су га јако оштетили. Све до 1929. године зидине су биле без крова, па су многе фреске страдале од кише, која је лила преко њих више стотина година. После другог светског рата сопоћанске фреске су рестауриране. Оне су јединствене и сличних нема у нашој земљи. Рађене су на позлаћеној основи испресецаној мрежом квадратића, тако да подсећају на мозаик. Одликују се хармонијом светлих тонова, а већином представљају мотиве из јеванђеља. Посебан значај ових фрески које су поникле на нашем тлу ј: у томе што сведоче о величанственим достигнућима нашег средњовековног сликарства. У западним земљама такво сликарство се развило читав век касније. Међу посетиоцима Сопоћана често се могу видети и историчари уметности из страних земаља. На слици: манастир Сопоћани са звоником који је подигнут касније.

ПОСТОЈНСКА ЈАМА

НЕСУМЊИВО је да је Постојнска јама једна од најлепших пећина у свету. Својим чарима она је до сада привукла преко 5 милиона посетилаца. Многи од њих су записали своја имена на зидовима пећине. Најстарији запис потиче из 1213. године. Улаз у Постојнску јаму лежи на 530 м надморске висине. Укупна проучена дужина њених канала износи 19.850 м, али посетиоци прелазе свега 5.200 м, при чему део пута пређу малом железницом, која одједном прими 300 људи. Лепота Постојнске јаме је у богатом пећинском накиту, различитих величина, облика и боја, као и у огромним дворанама, међу којима је највећа Концертна. Она може да прими 10 хиљада људи. На слици: **Лепе јаме** — део Постојнске јаме — кроз које води пут у дужини од 520 м.

ВРЕЛА ХЛАДОВИНА

„Одох ја у хлад, да се огрејем! Бесмислена на Земљи, ова реченица би сасвим другачије могла да звучи на Јупитеру.

Највећи телескоп на свету, онај којим располаже опсерваторија Маунт Паломар, употребљава се, природно, за испитивање најудаљеније „периферије" човеку доступне васионе. Осматрање наших најближих суседа, планета Сунчевог система, може се вршити и скромнијим инструментима. Недавно су, међутим, огромно огледало опремили нарочитом апаратуром за мерење топлотних зракова и — уперили га на Јупитер.

Астрономи су били веома изненађени када су открили да је температура површине Јупитера у сенци коју баца његов џиновски сателит Калисто, знатно виша но под Сунчевим зрацима! На први поглед би се рекло као да Сунчеви зраци не загревају, већ хладе.

Астрономи и астрофизичари засад не могу да објасне ову појаву. Занимљиво је да ово није једина Јупитерова тајна. Многе још необјашњене појаве везане су за његов сателит Калисто. Својом величином он се приближава једној таквој планети као што је Меркур. У исто време он је двоструко лакши од свог сабрата Ганимеда који је мањи од њега. Топлотно зрачење Калиста двоструко је јаче но што би, према прорачуну астронома, требало да буде. У чему је тајна — засад је још тајна.

АНЕГДОТЕ

ЊЕГОВА БРИГА

Једном је у кабинет руског физико-хемичара и академика Николаја Бекетова (1827—1911) улетео његов слуга и избезумљено викнуо:

— Николај Николајевич, у вашој су библиотеци лопови!

Научник је подигао главу са својих прорачуна и формула и мирно запитао:

— А шта читају?

ТЕХНОЛОГИЈА СТВАРАЛАШТВА

Америчко удружење хемичара наградило је истакнутог физико-хемичара Скетчарда медаљом Теодора Рихарда. После тог одликовања новинари га извесно време нису остављали на миру. Једном га је један од њих запитао:

— Кажите, професоре, када вам идеје најчешће долазе на памет?

— Ох! — одговорио је научник. — Идеје се стално рађају у мојој глави. Изјутра при буђењу, док се бријем, кад слушам концерт. Идеје се рађају веома лако. А затим одлазим у лабораторију и тамо откривам да је већина тих идеја — лажна.

СНАШАО СЕ

Шофер омнибуса, власништво једног енглеског хотелијера, поруши ограду на башти енглеског романсијера и песника Радјарда Киплинга (1865—1936) и направи штету у његовој башти. Наљућен тиме Киплинг напише писмо хотелијеру тражећи од њега да му надокнади штету, али не доби одговор. Он посла друго, али кад и на њега не прими ништа реши се да лично оде неучтивом власнику и објасни се с њим. Хотелијер га пажљиво саслуша и рече:

— Поштовани господине Киплинг, — ја сам ваше прво писмо продао за 2 фунте, друго за 7, а кад бисте били љубазни да ми напишете и треће, онда бих продавши и њега таман накупио довољно новца да вам исплатим штету.

ШКОТСКА ПРИЧА

Мак Тавиш ушао у чистионицу одела и пита службеника:

— Колико кошта чишћење и пеглање ових панталона?

— Десет шилинга.

— Ах, то је скупо. Ево вам 5 шилинга па ми очистите и испеглајте само једну ногавицу, ја ћу се фотографисати из профила!

ПРОФЕСИОНАЛНА ДЕФОРМАЦИЈА

Два дугогодишња полицијска службеника, шеф и потчињени, пензионишу се истог дана. После дужег времена сретну се на улици и шеф упита свог бившег службеника чиме се сад бави и да ли му је досадно.

— Како да није, али однедавно сам се досетио и направио свеску у коју бележим своје утиске из дана у дан.

— Дивно — рече му бивши шеф — донесите ми је онда сваке вечери да је потпишем.

ТОПАО ОБЕД И ЧИСТО ПОСУЂЕ

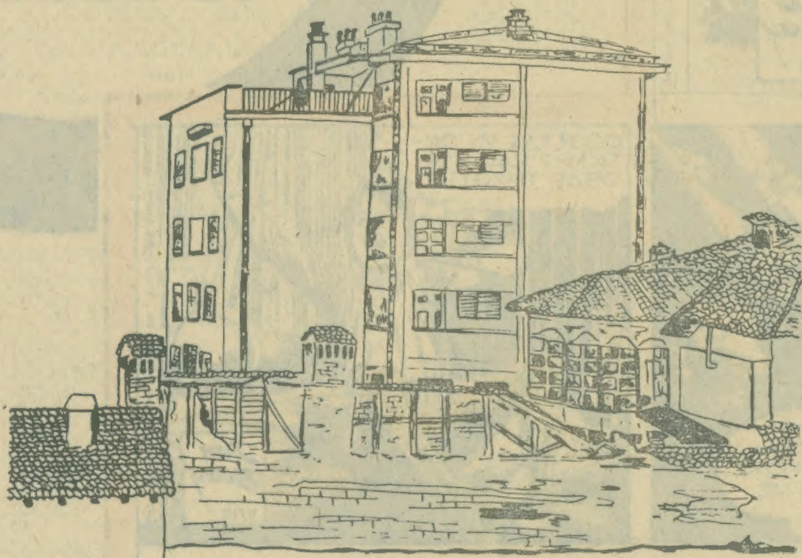
Једна шведска фирма је недавно усавршила нов начин припремања конзервисане хране, који има много предности над обичним конзервама, јер се за време кувања не прљају судови. Обед се налази у пластичној врећици која се директно спушта у врућу воду. Мени фирме представљају: шпагети и јела зготовљена од пилећег и јунећег меса. Овако припремљени обеди могу да буду ускладиштени без страха од кварења, чак и без фрижидера годину дана.

ХИРУРШКИ БАЦАЧ ПЛАМЕНА

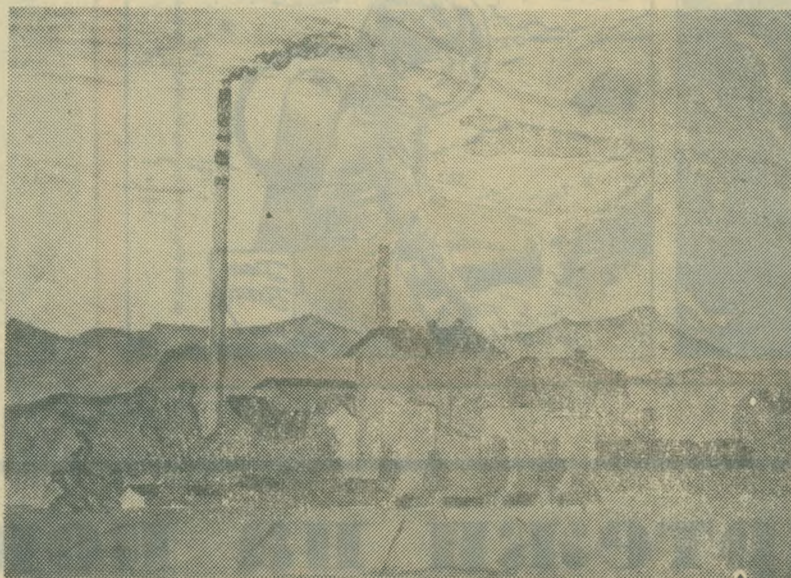
Стручњаци медицинског факултета универзитета Колумбија (Њујорк) направили су један хируршки инструмент чија је „оштрица" у ствари млаз горућег гаса. Овај скалпел, назван: „плазма арк" је адаптација једног генератора који је недавно конструисан у електронској лабораторији истог универзитета. Скалпел производи непрекидни млаз који тренутно претвара ткиво у пару, згрушава крв и омогућава хирургу да оперише „насуво", без излива крви, брзо и сигурно. Да би се млаз, који има температуру од преко 12.000 степени ограничио само на оболело ткиво и осигурао безбедност болесника скалпел је окружен омотачем гаса охлађеног скоро до апсолутне нуле.

„Плазма-арк" заједно са лејзером представља ново оружје у хируршком арсеналу.

Откупљени цртежи на конкурсу

„НОВО И СТАРО У МОЈОЈ УЛИЦИ", рад Петра Фејзулахи, Приштина Рамиза Садика ул. бр. 30

„ТВОРНИЦА", рад Бориса Фабијана, Запрешић, — зграда Ц

„ЗИМА", рад Дражена Живковића, Борово 11/165

ЈАХАЊЕ на таласима

СТАРИ ХАВАЈСКИ СПОРТ, КОЈИМ СЕ БАВЕ ДЕСЕТИНЕ ХИЉАДА ЉУДИ У СВЕТУ. ОВО ЈЕ ИНФОРМАЦИЈА ИЗ ЧЛАНКА КОЈИ ЈЕ НАПИСАО ЕЖЕН БАРДИК, ПРОФЕСОР НА КАЛИФОРНИЈА УНИВЕРЗИТЕТУ И РОМАНОПИСАЦ, А У ИСТО ВРЕМЕ И ОДУШЕВЉЕНИ СПОРТСКИ РОНИЛАЦ И ЈАХАЧ НА ТАЛАСИМА.

ЈАХАЊЕ на таласима је смео спорт. Број његових присталица расте, а сматра се да их има преко 200.000 у целом свету. Један психијатар из Калифорније толико је опчињен овим спортом да је због њега напустио своју праксу. Он путује тамо-амо између Ваикикија на Хавајима, Перуа, јужне Калифорније и Аустралије у потери за највећим таласима. Зато настоји да путује што јевтиније, станује са својом женом под шатором на обали, а животне потребе ограничава на најнеопходније.

Овај спорт није више ограничен само на тропске воде. Њиме се баве људи и у другим деловима света. Данас постоји заштитно одело од сунђерасте гуме које употребљавају спортски рониоци као и тркачи на воденим скијама. Оно је од главе до пете приљубљено уз тело. Данас се често усред зиме при темепратури воде од 5—6 степени и при ветру који хучи кроз запенушене таласе на обалама северне Калифорније и Орегона могу видети јахачи на таласима у таквим оделима како стрпљиво лелујају на површини воде и чекају прави талас.

Ма колико готово сви јахачи на таласима сањали о огромним таласима који после буре ударају о обале Хаваја, има само мали број људи који стварно знају да их јашу. Овакви таласи захтевају не само велику спретност, него и најтачнији прорачун и необичну храброст, јер они нису ни најмање безопасни нарочито на Макаха — обали на Хавајском острву Оаху које је без сумње најчувеније поприште јахача на таласима и место где се одржавају светска првенства.

Познаваоци овог спорта имају испред Макахе своја места на којима се сакупљају да мотре таласе. Тамо свако проналази „свој" талас. Они који су авантуристички расположени пливају даље у сусрет таласима да би се докопали највиших који се због велике масе воде раније успињу. Високи таласи већином надолазе у групама по три са највишим у средини, а свака група је мало виша од претходне док се не прекорачи највиша тачка и не успостави нормалан ритам. Мотрећи на таласе јахач лежи испружен на својој дасци и гледа преко рамена иза себе; када се талас подигне, он почне да балансира рукама. Ако је тачно прорачунао своју брзину и брзину таласа одједном шумно појури и тада устане. Пред собом има дугу стрмину бучног таласа, за леђима водене масе које га гоне а у ушима два шума: шиштање даске и хујање воде која се сурвава иза њега. У овој фази најмања грешка може да доведе до катастрофе. Ако јахач сувише брзо појури даска се одваја од таласа. Човек у једном тренутку виси у ваздуху а тада свом снагом удара о воду.

Може да доспе и у силан талас који га заспе тонама воде. Тада његова даска постаје убилачки инструмент и он мора настојати да што је могуће брже зарони даље од ње.

У томе паклу пливач на таласима мора да буде хладнокрван и да брзо и прецизно одреди моменат кад треба да изрони.

Није свака врста јахања на таласима опасна. У Јужној Калифорнији талас већи од четири метра представља велику реткост. Стога су тамошњи становници развили другачији облик спорта на таласима. Са лаким даскама од сунђерасте материје које нису теже од 9—14 килограма изводе они најлуђе мајсторије на ниским таласима ових обала. Неки праве стој на глави на таласима, неки јашу уназад, лете као стрела између стена или између дирека у луци.

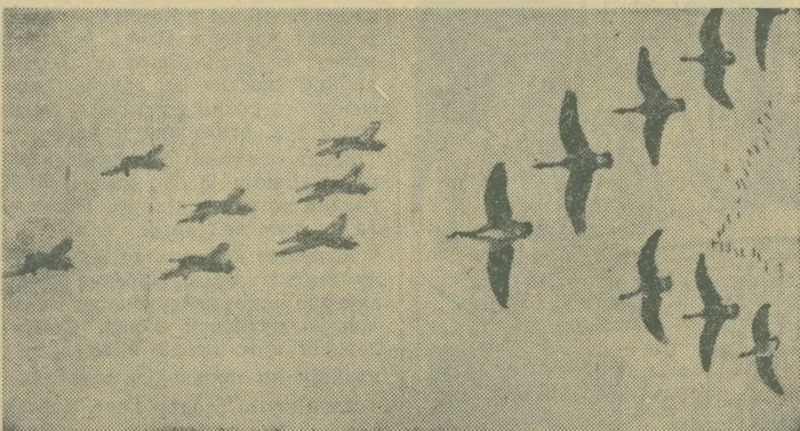
Хавајци су већ одавно постигли изванредну вештину у јахању на таласима. Још је капетан Кук, који је имао прилике да их посматра, дао исцрпан опис овога спорта. Међу уметницима помињу се и хавајски кнежеви. Нарочито је био познат краљ Камехамеха, правидин висок два метра и 180 килограма тежак и његова жена Каахуману која је била само за пет сантиметара нижа и за неколико килограма лакша.

Старе хавајске даске биле су гломазне, дуге 4—5 метара и тешке 60 килограма. Да би се њима овладало потребне су биле године вежбања и велика телесна снага. Јахање на таласима је стварно постало популарно тек после другог светског рата када су створене знатно лакше даске. Модерна даска је по правилу од полиуретан-сунђерасте материје са пресвлаком од стакленог влакна. Она тежи само 9—18 килограма и има на задњем делу перо те личи на леђна пераја морског пса.

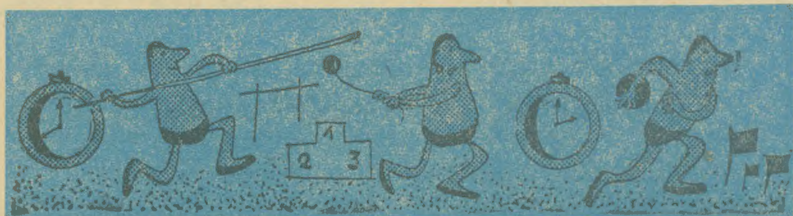
Новом даском се тако лако може управљати да је овај спорт готово сваком приступачан. Деца ову уметност врло брзо науче. У Ваикикију на Хавајима у летње дане вода толико врви од дасака да стари асови говоре о „стоваришту дрва".

На многим морским обалама постоје могућности за овај спорт; само у јужној Калифорнији има око 300 места. Тамо као и у југоисточној Аустралији и на Хавајима, када је лепо време, могу сваке суботе и недеље да се виде љубитељи овога спорта са огромним даскама у аутомобилима како јуре према обалама где су таласи. Ко их следи и посматра видеће да се овде не ради о променљивој ћуди моде. Дивно одмеравање снага између човека и природе чини јахање на таласима једном од најинтересантнијих спортских дисциплина.

По угледу на природу

Шта мислите на којој су слици авиони, а на којој птице? Ескадрила авиона за време лета заузима исти положај као и дивље патке када полазе на дуги пут.

Две приче о стварима

ДАЊУ ствари ћуте. А ноћу, кад кроз прозоре с решеткама спортског складишта провире сребрни месечеви зраци, дреше се језици Ствари и оне почињу да се препиру између себе.

У складишту се случајно нашао и Магнетофон. Он нам је касније и поновио разговор Ствари. Ви ваљда знате да Магнетофон веома добро хвата и понавља не само језик људи, већ и језик Ствари, зато што је и он сам Ствар. А тај Магнетофон, то вам морамо рећи, био је велики љубитељ спорта. Можда је због тога и допао овамо, у складиште спортских реквизита.

Да, умало нисмо заборавили: складиште се налазило на стадиону и због тога су ту живеле Ствари-сродници, Ствари-пријатељи, али и, разуме се, Ствари-супарници. На једној полици лежали су Дискови и Кугле, на другој Дресови и Патике за гимнастику. Прислоњене уза зид стајале су Смучке и Мотке. Али, да не набрајамо. Боље да чујемо о чему су разговарле Ствари.

СНАГА У ОКРЕТАЊУ

Ок, те Ствари. Вечито се препиру. Ево и данас, тек што се спустило вече, а Диск се докачио са Чигром. Била је то обична дечја чигра коју је случајно заборавио магационеров синчић.

— Први пут видим једну овако ништавну и безвредну играчку! — презриво је рекао Диск. — Чему ти служиш? У чему је твоја снага?

— У окретању, у окретању — зазујала је Чигра покушавајући да изведе пирует на једној нози. Али, то јој без човекове помоћи није успело.

— Слушај — наставио је Диск — па то је неозбиљно. Ти само то и знаш: да се вртиш и зујиш као јесења мува. А чему?

— Е, знаш шта! — наљутила се Чигра. — Тако може да расуђује само права незналица. Баш ме занима шта би ти учинио да мене није било на свету? Шта мислиш, да ли би и тада твоји рекорди били високи?

— Какве везе имају с тобом моји рекорди?

— Незахвалниче! — узвикнула је Чигра. — Зар ти не знаш да је наша снага у окретању? Ко те је научио да се у лету окрећеш?

— Молим, могу ја и да се не окрећем — рекао је Диск. — Сутра имам такмичење и нека оно онда покаже да ли између нас постоји нешто заједничко.

Сутрадан на такмичењу Диск се веома чудно понео. Заблиставши на сунцу, полетео је високо али... Да ли је он то заиста хтео да докаже своју независност или спортиста који га је бацио није био довољно искусан, тек овог пута Диск није полетео пљоштимице и вртећи се у ваздуху, као Чигра, већ превршући се на разне стране. Какав је то био призор, можете и сами да замислите. Прелетео је Диск мало растојање и — шљепнуо о земљу.

— Знала сам ја то, знала сам — запевала је Чигра. — Живот је дао лекцију том уображенку. Тако он кажњава сваког ко омаловажава искуство других.

СТАКЛО И ЧЕЛИК

...А ја ћу вам испричати нешто о Стаклу и Челику — чуо се глас Мотке за скакање која је стајала у углу.

— Јачи сам од тебе — рекао је једном Челик — колико си ти, Стакло, иза мене! Нека само фудбалска лопта удари о прозор и... цангр — тебе нема. А челични оклоп ни тане не може да пробије.

— Али зато ја пропуштам у куће сунчану светлост — бранило се Стакло — а ако од мене направе наочари, људи са слабим видом рећи ће ми: хвала.

— Баш си и нашло чиме да се похвалиш! — зазвонио је Челик. — На мени почива читав свет: трактори, локомотиве, шине, мостови — за све је потребан челик. Човек је без мене као без руку.

— Свако је добар на свом послу — остајало је Стакло на своме.

— Зашто да се свађамо? — предложио је Челик. — Питање: ко је јачи, решићемо на стадиону.

Стакло је пристало и они су кренули на стадион.

Челик је одмах себи нашао место: на Копачкама фудбалера, примило га је и Копље да му буде врх, понудило се Дисковима и Куглама. И свуда су га срдачно дочекали. А Стаклу су сви говорили:

— Куда ћеш. Ти си крхко и ломљиво. Потражи себи лакши посао.

Стакло се покуњило, а поред све његове муке и Челик му се стао ругати.

— Хоћеш ли, можда, да се огледаш са мном у скоковима?

Атлетичар је узео у руке Челичну Мотку, потрчао и скочио. Како је то био висок скок! Челик је чак зазвонио од задовољства.

— Пробаћу и ја — изненада је проговорило Стакло. — Само, дозволи ми један дан, да се припремим.

Сутрадан, још у саму зору Челична Мотка појавила се на стадиону. Чека и унапред се подсмева Стаклу.

Ево, најзад, и Стакла... Али, како то изгледа!

— Зар ме не познајеш? — проговорила је танка и витка Стаклена Мотка. — Не чуди се, то сам ја, Стакло. Само сам се мало променило, а и име ми је другачије — Фиберглас.

— Каква маскарада! — закикотао се Челик. — Па ти ћеш се од првог додира распасти на комаде.

— Не брини — осмехнула се Стаклена Мотка — нећу се распасти.

Дошли су и атлетичари. Један је скочио помоћу Челичне Мотке, а други је узео Стаклену. И тада се догодило чудо: Стаклена

Мотка није се сломила под тежином спортисте, већ се савила у лук. Затим се, гипка и еластична, исправила и пребацила скакача преко летве постављене што је највише било могућно.

— Какав скок! — зачудио се Челик. — Како си успело, Стакло?

— Није то никакво чудо — одговорило је Стакло. — Таквим ме је начинио човек. А човеку је помогла добра чаробница — хемија.

— Па, честитам! — с тугом у гласу рекао је Челик. — Сад видим да овде немам никаквог посла.

— Не жалости се — тешило га је Стакло. — И те како има посла за тебе. Бићемо пријатељи и заједно ћемо помагати људима.

Тако су се Челик и Стакло спријатељили.

— Причаш ли ти то сама о себи, Мотко? — неповерљиво су запитали Клинци на Копачкама. — Ти си, чини ми се, стаклена?

— Свакако! — потврдила је Мотка за скакање. — То и није било тешко погодити. Али, хтела бих да вас упознам и са својом млађом сестром, Капронском Мотком. Помоћу ње се може још више скочити...

Настављамо серију детективских прича од којих свака крије по један мали проблем који ви треба да решите. Напомињемо вам да решење загонетки не треба тражити само у тексту приче, већ и у цртежу којим је текст пропраћен. За оне који не могу да нађу решење одговор дајемо у идућем броју, на 15. страни

БУДИТЕ ДЕТЕКТИВ

★

Тајна закључане собе

— СВЕ ми се чини да ћемо веома брзо пронаћи убицу банкара Џорџа Брауна — обрати се инспектор Вернер свом помоћнику. — Предосећам да ће Алберт Браун имати да нам нешто каже о овом случају. Мислим да би било добро да одемо до њега и поставимо му два-три питања. Познато је да је Алберт мрзео свог богатог брата, а његов шешир нађен у стану убијеног можда је случајно заборављен приликом неке безазлене посете, а можда и није.

Вернеру је била поверена истрага о убиству Џорџа Брауна. Браун је нађен у свом стану убијен ударцем ножа у леђа. Инспектор је имао доста разлога да сумња да Алберт Браун, једини банкаров брат и наследник, можда може да зна штогод о убиству и убици.

Од куће убијеног банкара до стана Алберта Брауна инспектор Вернер и његов помоћник зачас су стигли брзим полицијским колима. Заправо, тачно двадесет минута од тренутка када су оставили тело убијеног банкара, инспектор Вернер је закуцао на врата Албертовог стана. Одговора није било.

— Мислим да ће овде твоја рамена бити кориснија од мог куцања — тобож шаљиво се обратио Вернер помоћнику. — Види можеш ли шта да учиниш...

Помоћник је узео мали залет и раменом ударио врата која су одмах попустила. Не очекујући тако брз успех, помоћник је посрнуо и спотакао се о отирач. Покушавајући да нађе неки ослонац и задржи се на ногама, докачио је руком једну вазу са цвећем, изручио себи на главу и цвеће и воду и најзад — сео у канту са угљем.

— А сад да видимо да ли ћемо наћи било шта што би нас упутило на прави траг — обрати му се Вернер кад је престао да се смеје.

Али, пре но што је његов помоћник стигао да изврши наређење, један онизак и подебео човек, који се дахћући успео степеницама, застао је на отвореним вратима.

— Хеј, ко сте ви? — запитао је. — Шта се то овде догађа?

Његово зајапурено лице постало је још црвеније када је угледао преврнуту вазу и канту за угаљ.

— Упадате у станове, а? Онда ми дозволите да вам кажем да сам ја Алберт Браун и да је ово мој стан. Желите ли да позовем полицију?

Инспектор Вернер му је показао своју значку, представио му свог помоћника и објаснио му зашто су дошли.

— Дошли смо да вам поставимо неколико питања у вези са убиством вашег брата, господине Браун. Када смо дошли овамо никога није било, па смо, у интересу што бржег и ефикаснијег спровођења истраге, узели слободу да насилно уђемо.

— Ха! Очекивали сте, претпостављам, да ћете испод мог кревета пронаћи окрвављен бодеж? — иронично му одговори Алберт Браун. — Могу вам рећи да само губите време. Не желим да се претварам и да тврдим да ми је жао старог тврдице, али га ја нисам убио. Претпостављам да је то учинио неко кога је мој брат преварио у некој финансијској трансакцији. Поред тога, ја имам алиби. Отишао сам из Лондона још почетком прошле седмице да бих са неким старим другарима провео заједно неколико дана у Брајтону. Вратио сам се данас, заправо малочас, и нашао два полицајца како њушкају по мом стану. Па добро, изволите, само наставите. Њушкајте колико хоћете. Против мене нећете ништа наћи...

Инспектор Вернер као да није примећивао његову неотесаност.

— Реците ми, господине Браун, да ли још неко, сем вас, има приступ у овај стан?

— Не, нико не може да уђе у стан када сам ја одсутан. Наравно, изузимам полицијска њушкала. Ха! Ха! Ха!

— И ваши пријатељи ће посведочити да сте читаву прошлу седмицу провели у Брајтону, укључујући ту и јучерашњи дан када је Џорџ убијен?

— Сасвим тачно!

— Ипак ћете морати да пођете са мном и да ми у полицији одговорите на нека питања — мирно рече инспектор Вернер. — И сматрајте себе ухапшеним, господине Браун...

На основу чега је инспектор Вернер закључио да је за смрт Џорџа Брауна крив његов брат?

Кроз шаховски свет

ПРВЕ ДЕМОНСТРАЦИОНЕ ТАБЛЕ. — Појава демонстрационе табле везана је за први меч за првака света у шаху. То је било 11. јануара 1886. године у Њујорку, када су се сусрели Штајниц и Цукертот. Многим шахистима из Њујорка и других места било је омогућено да непосредно посматрају шаховску партију захваљујући великој табли на коју су одмах преношени одиграни потези. Ову „историјску" партију добио је Штајниц, као и меч са резултатом 10:5 уз 5 ремија.

„ЖИВИ ШАХ" У ЦИРКУСУ. — За време међународног шаховског турнира у Лондону 1883. године шаховске партије нису се играле само у турнирској дворани. Оне су приказиване на циркуској арени са „живим фигурама". Војници, раскошно одевени, по команди шаховских мајстора оживљавали су на задовољство публике већ одигране партије. Инострaним мајсторима, који су руководили извођењем партија са гледалишта су били често упућивани аплаузи...

ДУГЕ СЛЕПЕ ПАРТИЈЕ. — 17. априла 1892. године руски мајстор Михаил Иванович Чигорин играо је у петроградском шах клубу симултану утакмицу без гледања на таблу. Од 8 партија Чигорин је добио 7, а само у једној је претрпео пораз. Да би се доказало колико је тешко играти утакмице без гледања на таблу извршено је мерење темпа игре. У првом часу Чигорин је одиграо 58 потеза, у другом — 38, а затим се тај број смањио на 20—25 на час. У почетку је, као што се види, било много лакше играти, јер се у отварању партије одвијају по утврђеним шемама.

НЕОБИЧАН ОРГАНИЗАТОР МЕЧА. — У септембру 1957. године компанија „Пепсикола" организовала је на Филипинима меч између домаћег омладинског првака Кардоса и Бобија Фишера. Фотографије младих шахиста појављивале су се у најпопуларнијим листовима на Филипинима заједно са рекламама „Пепсикола". Тако је Фишер освајао поене у мечу са Кардосом, а организатор меча у борби са конкурентом — компанијом „Кокакола"!

ШАХОВСКИ СУВЕНИРИ. — За време шаховских такмичења на тржишту се појављују одговарајући сувенири. У продавницама се могу наћи машне са утиснутим шаховским фигурама, дугмад за кошуље са шаховским орнаментима, фотографије великих мајстора, специјална издања марака и коверата, шаховска литература, гарнитуре...

Машта једног трговца са острва Кирасао у Карипском мору, где је у лето 1962. године одигран турнир кандидата за првака света, отишла је много даље. Он је у излогу изложио шаховску таблу на којој се налазио пар ципела. Поред њих се налазио текст који је све објашњавао. — Бољи потез ви можете да учините само у ципелама које су купљене у овој радњи! — гласила је порука упућена шахистима.

ЖЕНЕ — ШАХОВСКИ ШАМПИОНИ

ПРВА шампионка света у шаху била је Вера Менчик — Стивенсон. Титулу је освојила на првенству света за жене у Лондону 1927. године кад је имала само 21 годину. Пошто међу шахисткињама није имала равноправних партнера, почела је да учествује на мушким шаховским турнирима.

На међународном турниру, одржаном 1929. године у Рамсгету, она је поделила друго место са велемајстором Рубинштајном. Прво место је само са пола поена предности освојио Капабланка.

Ређале су се турнеје и успеси Вере Менчикове. Пред њом су потписивали пораз најславнији играчи времена — или су морали да се задовоље ремијем. „Она је једина жена која игра шах као велемајстор" — говорио је за њу Аљехин. Али и поред те ласкаве оцене тешко је падао пораз познатим шаховским именима у сусрету са њом. У то време је и основан, наравно у шали, „Шаховски клуб Вере Менчик" у који су по „службеној дужности" били учлањени сви велики играчи које је она победила. За два пораза две „чланске" карте имао је др Еве, док су по једну између многих имали др Тартаковер, Рубинштајн, Решевски, Мизес... „Диплома" почасног председника тога „клуба" била је уручена велемајстору Салу Флору после два узастопна ремија са Вером Менчиковом. Тако је Флор постао председник удружења шахиста ко је је знањем надвисила жена!

Вера Менчик остала је првак света у шаху све до трагичне смрти 27. јуна 1944. године. Међу многим жртвама нацистичког бомбардовања Лондона тога дана била је и она.

Стопама Вере Менчик кренула је данашња правкиња света у шаху Нона Гаприндашвили. Карактеристично је да су обе научиле да играју шах када су имале само по пет година. Нона је рођена 3. маја 1941. године у граду Зугдиди, Грузијска ССР у породици где је шах био омиљена игра. Поред оца и четири старија брата играла су шах. Са 12 година она је почела да учествује на шаховским такмичењима са променљивим успехом. Са 17 година постаје женски шаховски мајстор, а само три године касније осваја звање интернационалног мајстора. Пошто је у мечу победила Јелисавету Бикову, постала је 1962. године шампион света у шаху за жене. Од тада почиње да постиже значајне резултате и на мушким шаховским турнирима, па је почео да се ствара нови клуб — „Шаховски клуб Ноне Гаприндашвили". На главном турниру у Хестингсу, крајем прошле и почетком ове године, освојила је пето место.

У сусрету са њом Керес је постигао само реми, па је и он на путу да добије „диплому" попут Флора. И Таљ је положио оружје у једној партији са Ноном. Истина, то је било на брзопотезном турниру.

ВРЕМЕ ИДОЛА

Последњих година америчка омладина је усвојила велику моду ношења кошуља на којима се налазе насликани њихови идоли: обично су то филмски глумци, певачи, а нарочито Битлси. Међутим, у последње време и научници добијају своје место на овим кошуљама. Тако на слици видимо једног од најпознатијих америчких универзитетских професора Луиса Физера за време предавања органске хемије на Харвардском универзитету, који на себи има кошуљу са својим ликом.

Човек са златним кључевима

У холу сваког великог хотела налазе се два дугачка шалтера. Један је пријавница. Тамо се уписује и плаћа рачун; други, где се узима кључ од собе и добива пошта, далеко је важнији. Тамо се налази човек који је у исто време: портир, саобраћајни биро, банкар и тајни секретар. Он за госта чини чуда, велика и мала.

Хотелски портир говори обично више језика, зна напамет све редове вожње, зна добре ресторане, зна у које радње треба отићи и уопште све што је потребно да би путнику било пријатно. Али он може још и више да учини. Ако је авион „распродан" а неко неизоставно мора да путује, обратиће се портиру и овај ће ипак наћи место. Њему се иде када се жели нешто што се тешко добија: карта за премијеру, ако је некоме остао пртљаг у возу, ако је изгубио путне исправе итд.

Око 1900 портира европских хотела из 17 земаља основали су удружење златних кључева. Њихов знак: два укрштена кључа, носи сваки члан на реверу униформе. Мрежа хотелских портира ради врло успешно.

Ако се у неком хотелу открије лопов, ако се појави варалица или фалсификатор чекова — вест одмах иде од портира до портира преко целог континента.

Међу највеће од ових „свезнајућих" спада Луиђи Торторела из Венеције. Људи који имају тешкоћа обраћају се њему. У Венецији, каже крилатица, постоје три велика Т —Тицијан, Тинторето, Торторела.

Једнога дана Торторели је дошао један отац сав очајан. Његов син који је ишао у школу у Енглеској седео је сада у Калеу без новца и без пасоша. Покраден је и могао је само још да телефонира последњим новцем. Торторела се машио телефона. Прво је звао италијанско посланство у Паризу и тамо једног свог старог пријатеља замолио да изда упутство италијанском конзулу у Калеу да дечку обезбеди нови пасош. Затим телефонски разговор са пријатељима у Калеу и — ствар је била уређена. Дечак је добио храну и преноћиште у једном добром хотелу а другог дана, снабдевен новим исправама, смештен у воз, отпутовао је кући.

Златне кључеве сме да носи само онај који је био најмање пет година хотелски портир. Торторела их носи већ дуго.

Хотелски портири су по правилу имућни људи. Поред редовне месечне плате ваздухопловне компаније, путнички бирои, изнајмљивачи аутомобила и предузећа плаћају им провизије, а добијају и напојнице. Теодор Геде, портир хотела „Четири годишња доба" у Минхену добио је на поклон пут у САД у приватном авиону. Торторелу је један хотелски гост једном позвао у Хонолулу на две недеље.

КОНАН ДОЈЛ често је добијао писма адресована Шерлоку Холмсу са описом преступа и молбом да укаже помоћ.

Једне вечери Конан Дојл је из хрпе писама изабрао дебео коверат пун исечака из новина. Исечци су се односили на злочин извршен три године пре тога. Случај је изгледао тајанствен, сензационалан...

Ако је све оно што је стајало у пропратном писму била истина, случај је захтевао нову истрагу.

Да се и ми упознамо са околностима под којима се догодио овај загонетни злочин.

...Неки дечак који је журио на посао у град спазио је на њиви коња. Коњ је лежао у бари од крви. Стомак му је био распорен.

Затим су дошли полицајци. Двадесет полицајаца, позваних из читаве грофовије, бацили су се на пречешљавање околних њива и шумарака. И разумљиво: био је то осми случај за пола године.

Између фебруара и августа 1903. године неки манијак убио је осам крава и коња. Полиција је примила око стотину злурадих писама. У писмима се са уживањем говорило о злочинима, а једно од њих завршавало се речима: „Весела времена наступиће у Вирлију у новембру. Прећи ћемо на девојчице — свака вреди двадесет коња.“

Та претња утростручила је ужас који је већ владао у селу. И ево, 18. августа још један коњ... Ко је то учинио упркос томе што 20 полицајаца и дан и ноћ патролира по околини?

КОНАН ДОЈЛ РЕШАВА ТАЈНУ ГРЕЈТ ВИРЛИЈА

★

Мало је коме познато да је творац Шерлока Холмса морао и у животу да игра улогу детектива-аматера. Нарочито је занимљива историја решења такозване „тајне села Грејт Вирлија“. Конан Дојл енергично је иступио у овом случају против расне неједнакости и мрачњаштва. Овде доносимо једно поглавље из веома занимљиве књиге енглеског аутора Џона Диксон Кара „Живот сер Артура Конан Дојла“.

★

И тада је инспектор Кембел донео одлуку. Он је, као и све његове колеге, веровао да зна ко је за све крив. На пола миље од места догађаја налазила се црква. Тамо су се упутили инспектор и његови људи. Надали су се да ће тамо наћи доказа да би ухапсили свештениковог сина.

Неопходно је објаснити да је Шапурџи Едалџи, свештеник тамошње парохије, био досељеник из Индије. Говорећи језиком парохијана, он је био „црнац“. И самим тим био је сумњив.

Свештеник Шапурџи Едалџи био је ожењен Енглескињом. Њихов старији син, двадесет седмогодишњи Џорџ Едалџи, правник по образовању, радио је у Бирмингему. Свако јутро у седам и тридесет одлазио је возом на посао и у пола седам увече враћао се у село. Џорџ је био мршав и тамнопут. Са одличним успехом завршио је универзитет и био је познат као аутор замашне књиге о железничком праву. Способност и врлине младог Едалџија чинили су га у очима суграђана опасним човеком.

— И није ли чудо — шапутало се у крчми — не пије и не пуши. И не примећује те. Ево како. Гледа те и не примећује те. А сећаш ли се, последњи пут...?

Неколико година пре тога, док је Џорџ још био у школи, по грофовији се почео ширити талас анонимних писама. У писмима су грдили свештеника и његову породицу. Нарочито су се били окомили на Џорџа. У име свештеника у новинама су објављиване глупе изјаве. Непристојне разгледнице, потписане његовим именом, слате су другим свештеницима у грофовији. То прогањање свештеникове породице трајало је три године. Месне полицијске власти правиле су се да ништа не виде. А то је и схватљиво. Шеф полиције у грофовији, капетан Ансон, био је тврдо убеђен да су сви „црни“ нешто још ниже од животиња. Ансон је тврдио да је аутор анонимних и скаредних разгледница био Џорџ Едалџи. И на свештеникове протесте једном је одговорио: „Надам се да ће ваш син добити своје.“

Крајем 1895. године река писама је пресахла.

Седам година у Грејт Вирлију све је било мирно и ево...

— Џорџ Едалџи! — без размишљања изјавили су полицајци.

Такво је било стање ствари 18. августа када је инспектор Кембел кренуо дому Едалџијевих.

— Покажите ми синовљеву одећу — наредио је Кембел. — А такође и оружје којим то врши.

Читава кућа била је преорана, али полицајци нису успели ништа да нађу сем четири свештеникова ножића за бријање. Нашли су такође Џорџов огртач и ципеле умрљане блатом.

— Огртач је мокар — казао је Кембел.

Свештеник је опипао огртач и изјавио да је огртач потпуно сув.

— Онда на њему има коњских длака — казао је Кембел.

— Покажите ми макар једну — узрујао се свештеник.

— Нисам дужан да то учиним — одговорио је Кембел и предао огртач једном од полицајаца.

Како је касније указивао Конан Дојл, полиција није поднела као доказ ниједну коњску длаку скинуту са огртача у присуству сведока.

Полицајци су огртач стрпали у исти завежљај с кожом убијеног коња и послали у суд. Огртач је дошао у руке експертима и они су на њему, разуме се, нашли море длака и мрља.

То је био једини адут полиције.

Увече тог истог дана Џорџ је био ухапшен.

— И не чудим се — казао је Џорџ на путу до затвора. — То сам одавно очекивао.

Те речи биле су забележене и на суду су употребљене као Џорџово признање сопствене кривице.

— Шта сте радили јуче увече? — питали су Џорџа.

— Вратио сам се кући у пола седам. Неколико људи ме је видело. Читавог дана падала је киша и ципеле су ми се скроз овлажиле.

(Касније је Конан Дојл обратио пажњу на то да су Џорџове ципеле биле упрљане црним блатом сеоског друма, а не жутом глином с њиве).

— Вечерао сам и отишао на починак. Спавам са оцем у једној соби. И нисам напуштао спаваћу собу све до јутра.

Џорџов отац потврдио је овај исказ.

Тек што се вест о Џорџовом хапшењу рашчула по селу, а нико већ више није сумњао да је он преступник. Да маса не би линчовала „црнца“, полиција га је пребацила у главни град грофовије. Гомила је ипак покушала да га извуче из полицијских кола.

„О разлозима убијања животиња у округу се могу чути многе теорије — писао је репортер бирмингемских новина „Експрес енд стар“. — Ипак, најпопуларнија међу њима заснива се на веровању да је млади Едалџи приносио коње и краве на жртву својим паганским боговима.“

Двадесетог октобра 1903. године одржано је суђење.

Одлучујући утисак на поротника произвели су отисци трагова преступника. Полицајци су сравнили трагове које је оставио преступник са отисцима Џорџових ципела. Додуше, на земљи је било много трагова и остало је тајна како је инспектор нашао и издвојио баш трагове који су му били потребни. Па ипак, полицајац је нашао нешто. (Када је аутор Шерлока Холмса читао тај део судског извештаја, није могао да се уздржи од смеха). Полицајац је у блато крај трупла убијеног коња утискивао Џорџову ципелу и тиме постигао двоструки циљ. Добио је отисак Џорџових корака и испрљао ципелу жутим блатом. Затим је измерио оба отиска и уверио се да су једнака.

— Јесу ли трагови били фотографисани?

— Не, сер.

— А јесу ли с њих узети гипсани отисци?

— Не, сер.

— Па где су онда материјални докази?

— Моја реч.

— На који сте начин измерили дужину трагова?

— Прутићем, а остатак сламчицом.

У међувремену у Грејт Вирлију био је нађен још један преклан коњ. Џорџ је седео у затвору и њега за тај преступ нису могли да оптуже. У новембру још један... Па ипак, Џорџ је био осуђен на седам година строгог затвора.

Живот у селу текао је својим током. Неко је убијао коње. Неко је наставио да пише анонимна писма.

Године 1906, после три године, врата затвора су се отворила. Џорџа су пустили. Али, нису га оправдали. Нико није казао зашто је пуштен на слободу. Остао је под полицијском присмотром и оптужба није била спрана с њега. Због чега је донета одлука о Џорџовом пуштању?

Хиљаде Енглеза бомбардовало је владу петицијама у којима се захтевала ревизија случаја Едалџи. У Џорџову заштиту устао је један део штампе. Случај је и у иностранству изазвао реакцију. Међутим, министарство унутрашњих дела није одговорило ни на једну петицију. И када су Џорџа пустили из затвора никаква изјава у вези с тим није била дата.

— Шта сад да радим? — питао је Едалџи Конана Дојла у свом писму очајника. — Избрисан сам са листе правника. А тешко и да бих могао да се вратим својој професији кад сам под сталном полицијском присмотром. Желим да добијем јасан одговор — да ли сам крив или не? А одговор ми нико не даје.

Истраживање Едалџијевог случаја, кога се Конан Дојл прихватио, одузело је писцу осам месеци напорног рада. Одложио је све своје послове и сам је подмиривао све трошкове везане са истрагом.

— Човек је или крив или није — писао је Конан Дојл. — Ако је крив онда заслужује да проведе у затвору свих седам година на које је осуђен. Ако није, онда га је не само требало ослободити већ и прогласити за потпуно невиног.

(Наставиће се)

МАЛО СТАТИСТИКЕ

СВАКОДНЕВНО проведемо на ногама 5 часова, било у кући или напољу. Идући полако пређемо 4 километра на час, под условом да имамо дугачке ноге. Тако и не примећујући пређемо 20 километара дневно или 7.200 километара годишње. Човек од 60 година у току свог живота начини више од 10 пута пут око света пешице.

☆

Не зна се укупан број пушача у свету, али се сматра да је у току 1961-1962. године светска производња дувана износила 3,640.000 тона.

Један део ове планине дувана претворен је у цигарете чији број износи 1718 милијарди. Од тога су Американци у том периоду попушили 470 милијарди, Руси 232 милијарде, а Французи 46 милијарди.

☆

Француска има један посебан рекорд: то су одликовања. Постоји 110 различитих одликовања било цивилних било војних.

Сваки седми Француз има одликовање. Ако би један човек хтео да стави на себе сва француска одликовања од 1870. године до данас, лоше би се провео, јер њихова укупна тежина износи 4.980 килограма.

☆

Кад се погледају следеће цифре о светској потрошњи папира, човек се запита шта бисмо ми без њега радили? Уосталом, нека цифре саме говоре: у 1961. години потрошено је у свету 58,000.000 тона папира. Од тога 13,730.000 тона је било утрошено за производњу новина. То није ништа чудно кад се зна да укупан број примерака новина у свету које излазе свакодневно износи 260 милиона, од којих отприлике све имају површину од једног квадратног метра. Међутим, има новина чија површина премашује један квадратни метар. На пример, недељни број Њујорк Санди Тајмса од 7. априла 1963. године — први се појавио после дугог штрајка штампарских радника — имао је 702 странице и био тежак 3.28 килограма. Овај број је свакако био изузетан и да би се задовољила тражња Американаца, гладних ове лектире, редакција је морала да утроши 5000 тона папира и 410 литара штампарске боје. Ако би се једна страница ових новина прочитала за 10 минута, било би потребно 7.020 минута, или 117 часова читања за цео овај необични број.

☆

Укупна дужина свих железница у свету износи 1,290.000 километара, од којих 400.000 за Европу, 569.000 за Америку, 195.000 за Азију, 72.000 за Африку и 50.000 за Аустралију и Океанију.

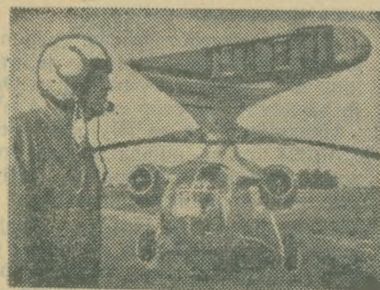
Мрежа француске железнице је дугачка 38.850 километара. Да би превезла путнике и робу француска железница располаже са 361.890 вагона, фургона. За њихову вучу она има 9.504 локомотиве на пару, електричних и дизел.

Најдужа раздаљина коју прелази једна композиција (уз промену неколико локомотива наравно) износи 14.000 километара. Био је пут од Лисабона до Владивостока. Може и у обрнутом правцу. Али било у једном или другом правцу, путује се више од 10.000 километара без напуштања територије Совјетског Савеза.

Мотоцикл на пару

Један калифорнијски техничар-аматер направио је мотоцикл који се креће на пару и за овај посао утрошио 14 месеци рада. Као мотор му је послужио један стари аутомобилски мотор на пару из 1902. године због чега је и његово возило далеко теже (420 килограма) него обичан модел, али за то и јаче. Котао који покреће мотор загрева се бутан гасом. Највећу атракцију представља сирена на мотоциклу, која је толико јака да аутомобилисти, кад он затруби на њу, имају утисак да је иза њих воз.

Реактивна крила за хеликоптере

У Калифорнији је недавно први пут полетео хеликоптер покретан млазом гаса који избија на крајева његових крила. Овај авион је прототип будућег транспортног хеликоптера за 50 путника и први који користи принцип циклуса топлог гаса.

КАКО »КРШТАВАЈУ« ЖИВОТИЊЕ

ЗООЛОЗИ, ботаничари и хемичари не разбијају главу само над научним открићима. Није довољно открити и проучити своје „дете“; треба му наћи и одговарајуће име.

Проблем давања имена новооткривеним биљкама, инсектима, минералима или звездама расте из године у годину као снежна лавина. Судите сами. У време Аристотела (3. век пре наше ере) знало се за свега 454 врсте животиња; познати шведски природњак Карл Лине описао је 1758. године 4208 врста. Прошло је свега 30 година а наука већ зна за 18.333 врсте. Тридесетих година 19. века има их 50.000, а крајем истог века више од 400.000. У наше време наука је проучила и класификовала најмање милион и по животињских врста. Поред тога, зоолози сматрају да постоји још 2 милиона непознатих врста које тек треба открити и „крстити“. И, треба рећи, неће то бити само ситни инсекти, већ и крупне животиње.

Релативно недавно, 1938. године, крај јужноафричке обале била је ухваћена једна необична велика риба. Риба је била представник једне породице за коју се сматрало да је изумрла пре много милиона година. Риба је добила име „латимерија“, у част биолога Латимера који је на њу први обратио пажњу. Те исте године совјетски зоолог Селевин открио је у средишном Казахстану нову врсту глодара кога је назвао „селвинија“.

Али, сва та имена су „нормална“. А ето, једна птица из породице албатроса није имала баш много среће: назвали су је „глупаком“. Још је већа увреда нанесена врсти птица које су називане „гадурама“. У тој врсти постоји и велика и ушата и мала и сивоглава „гадура“.

Сложени систем „крштавања“ животиња и биљака, такозвани бинарни систем, први је завео Карл Лине. Упрошћено, он изгледа овако. Име се обавезно састоји од две речи. Да узмемо, на пример, сеницу. За нас, нестручњаке она је просто сеница, али за зоологе то још није име одређене врсте, већ читаве породице којој је Лине дао латински назив Parus. Сеница има много. Постоји велика, плава... Због тога ће име једне од њих изгледати у целини овако: Parus major Linnanes, 1758 (велика сеница коју је први пут описао Лине 1758. године). То име је међународно и вечно, пише се латински и разумљиво је природњаку из било које земље, из било ког града.

С „крштењем“ животиња и биљака везано је много занимљивих анегдота. Карл Лине је својим првенцима давао чудна имена при чему је био помало и пакостан. Тако је једну отровну биљку назвао „буфонија“ да би се осветио свом непријатељу на научном пољу — Бифону. Ботаничар Пликент имао је необичне идеје и погледе на Линеову систематску и ево, појављује се „пликенеција“, биљка ружног, готово наказног изгледа.

Шведски научник није заборављао ни пријатеље, само је њиховим именима називао биљке лепих цветова.

Многе животиње и инсекти носе имена хероја из грчке митологије. Најлепши европски лептири названи су у част легендарних лекара, Ескулапових синова Махаона и Подалира. Ликаон, ниобеја, пандора, аполон и друге лепршаве лепотице из света лептирова такође дугују своја звучна имена грчким херојима и боговима који се зову исто тако, само им се имена пишу великим словом.

МАРК ТВЕН проричe телевизију

ДА је Жил Верн предсказао многе проналаске и открића који су касније остварени, познато је свима. Али, многи вероватно не знају да је и Марк Твен прорекао један велики технички проналазак. Разлика је само у томе што су се Вернова предсказивања — путовање на Северни пол или око света за 80 дана, или пак ваздушни брод Робура освајача — била остварена релативно брзо. Међутим, оно што је Марк Твен предсказао није у целости остварено још ни данас, али нема сумње да на то нећемо још дуго чекати.

Неки млади Чех, аустријски поданик, по имену Шћепанек конструисао је апарат захваљујући коме је „све што се збива на кугли земаљској одлично видљиво за све“.

Апарат се зове „телектроскоп“ и само га треба укључити у међународну телефонску мрежу.

Укључи — и посматрај из сваког дела света све што ти се свиђа.

Судбина проналазача готово по правилу није лака. Тако је било и са Шћепанеком. Он се споречкао са својим пријатељем, поручником Клејтоном, који није озбиљно схватио његов изум. Извесно време после те свађе проналазач је нестао.

У међувремену догађаји су добили неочекивани ток. Клејтона су осумњичили да је убио Шћепанека. На основу чега? У подруму куће у којој је поручник живео нађен је леш. Никаквих доказа нема, али судије су одлучиле да је то Шћепанеков леш.

И ево, Клејтон је у тамници. Осуђен је на смрт и само чека да по њега дође целат.

...Четири је часа по поноћи. У тамничкој ћелији је Шћепанеков апарат. У осуђенику се наједном јавља жеља да још једном, последњи пут, види рађање сунца.

Он укључује апарат — и ево сунца. На апарату се види крунисање владара у једној од земаља где је већ дан.

Али несрећни поручник није могао да до краја догледа церемонију. По њега су дошли шериф и целат.

Све је готово? О, не! Бацивши последњи поглед на екран, осуђеник је застао као укопан. И гле чуда! У гомили која посматра крунисање он изненада открива Шћепанека!

Мислите ли да су Клејтона прогласили за невиног? Да, свакако. Али, пошто га је суд већ осудио, казна се мора извршити — саркастично завршава Твен.

Историчари књижевности тврде да је Твенова сатира била упућена на адресу француских судија. Оних истих који су тих година на основу лажних „доказа“ осудили Драјфуса...

Нас у овом случају не занима разлог који је навео Твена да напише ову причу, већ нешто друго. Твен је у својој причи предсказао такозвану „глобалну телевизију“ пре готово 67 година, у новембру 1898. године.

Прича је била објављена у часопису „Сенчери магазин“.

НАЈМЛАЂИ ЈАХАЧ

Најмлађи јахач на свету има само 14 месеци и зове се Серен Хермандсен. Живи у Јутланду у Данској и сваки дан јаше на коњу, наравно уз помоћ родитеља који га држе за руку, а свако вече обилази своје љубимце у штали.

Са свих страна

У Токију се продају специјалне наочари снабдевене призмом које омогућавају да се прати програм чак и ако се седи на лошијем месту.

У Америци је недавно направљен синтетички сафир од 699 карата, односно 100 карата више него што има највећи природни сафир.

Шумски радници из Орегона у САД употребљавају балоне напуњене хелијумом за превоз посечених стабала у тешко приступачним пределима.

Скелет степског јелена, стар око 500.000 година недавно је откривен у близини Франкфурта. Он је заузимао простор од око 4 m^2.

Израчунато је да Њујорк има 2,310.324 стабла, цифра једнака готово четвртини становника коју има овај вишемилионски град.

Један фризер из Носела у Авејрону у Француској је поставио у излог светлећи пано — неку врсту семафора — помоћу којег евентуални клијенти могу, без улажења у радњу да сазнају има ли у њој места: црвено светло означава да је салон пун, оранж да се мора неколико тренутака причекати, а зелено да има слободних места.

Један амерички произвођач бисквита да би уштедео домаћицама труд око прања посуђа направио је „тањир“ који може да се поједе. „Тањир“ је начињен од теста за хлеб само без квасца.

»СТВАРАЛАЧКИ« ЧАСОВИ

Навешћемо неколико примера о часовима који су били најпогоднији за стваралачку активност појединих уметника и других истакнутих људи.

Мада је Ел Греко припадао сликарима који су најрадије радили по дану, ипак га је једном шпански сликар Кливио затекао како усред маја седи у замраченој соби док је напољу сијало сунце пуним сјајем. Сматрао је да би сунчана светлост уништила његова унутрашња доживљавања и надахнућа.

Рембрант је радио ноћу. Карактеристика његових слика је онај златан тон који не долази од сунчане светлости. Док су неки сликари највише волели да раде под јарком сунчаном светлошћу или при неким другим јаким изворима светлости, Рембрант је највише волео фантазију зракова коју је стварала свећа. Свећа је стварала игру светлости и сенке и била је за њега светлост мисли и маште.

Микеланђело је радио у соби мрачној као гробница. Живео је као сиромах и једва је нешто мало јео. Како није могао да спава, устајао је ноћу и радио. Док је у камену клесао своја чувена дела, светлиле су му свеће од козјег лоја. Радио је онда кад је цео Рим спавао.

Балзак је писао ноћу. Спавао је на листовима „Људске комедије“ која је обухватала скоро четрдесет свезака. Сто на коме су стално гореле четири свећице био је тако близу кревета, да је могао писати лежећи. Његови савременици тврде да је могао писати и по осамнаест часова непрекидно. Преко дана је мало јео, али би се зато увече немилосрдно најео, затим спавао до поноћи, а онда опет настављао писање. Све књиге писао је грозничавом брзином. Често је унапред примао хонорар. Тада би се закључао у свој стан и почео да пише. Писао је брзо, грозничаво и за то време налазио се у свету маште, свету књиге коју је писао.

Волтер је такође највише радио ноћу. Сваке ноћи попио би по дванаест шољица јаке кафе и то му је помагало да остане будан. Тако су ноћу настала његова дела.

Виконт ван Гог волео је сунце и светлост. Његове слике пуне су сунчане светлости. Био је поклоник Сунца. „Живот је нешто чаробно — ускликнуо је једном. — Они који не верују у Сунце заиста су безбожни.

Мада је патио од несанице, Хегел није могао радити ноћу. Његови стваралачки часови трајали су од јутра до вечери.

Шуберт је компоновао само пре подне: од шест ујутру до један после подне.

Кант је био систематичан не само у размишљањима, већ и у животу. Овако је изгледао његов дневни распоред од кога никада није одступао: устајање у пет; размишљање и учење од седам до девет; од девет до један по подне рад код куће; кратка шетња, а затим размишљање у мраку; увече му је слуга доносио свећу при којој је радио до десет увече. Сваке вечери легао је тачно у десет, а сутра у пет почињао је нови дан. Његов живот био је тако тачан да су становници Кенигсберга дотеривале своје часовнике када је славни филозоф ишао у шетњу.

Невидљиви пожари

Водоник се сматра за једно од најпримамљивијих ракетних горива. Јер, при сагоревању он даје више енергије на јединицу тежине од било ког другог материјала. Али, водоник има и много недостатака.

На пример, при сагоревању у ваздуху водоник не даје видљив пламен. Његово отицање и паљење често се открије тек кад је невидљиви пожар узео катастрофалне размере.

Истина, пламен водоника неприметан за човечје око може да види телевизијска камера. За то је потребно снабдети камеру таквим објективом који би пропуштао инфрацрвене зраке. Тада се на тамном екрану телевизора појављују светле слике пламена или растопљених предмета.

Помоћу овакве теле-камере могу се контролисати места где постоји опасност од „водоничног пожара“. Овај метод пронађен је у лабораторији фирме „Џенерал дајнемикс“ у Калифорнији.

ЗАБАВНИКОВ МАГАЗИН

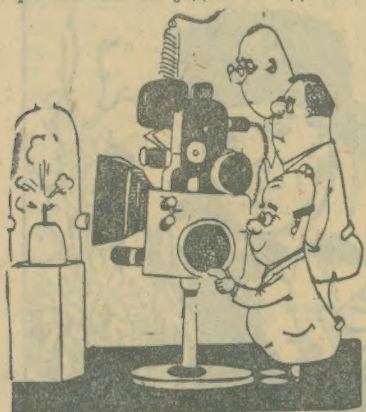
Уређује Паја Патак

Ква Ква!

НАЈ, НАЈ, НАЈ ...

НАЈБРЖА филмска камера на свету налази се у научној лабораторији у Лос Аламосу, у Сједињеним Америчким Државама. Помоћу ове камере на 36-милиметарском филму може се за један минут начинити 14,4 милиона снимака. То значи: за један петстохиљадити део секунда 96 снимака. Бесмисао? Не, већ технички светски рекорд. У унутрашњости камере налази се једно огледало.

НАЈДУЖЕ писмо на свету дугачко је 975 метара. Американка Луиза Гардон написала га је на писаћој машини у коју се, уместо обичног листа папира, ставља ролна хартије! Писмо је било намењено њеном пријатељу, америчком војнику Дону Рајсу који је био стациониран у Кореји. Ово див-писмо било је откуцано за месец дана. Догодило се то у Бруклину, 1954. године.

НАЈТИШЕ место на свету налази се у лабораторији телефонске компаније Бел у Мурej Хилзу, у Сједињеним Државама. Та просторија упија 99,98 процената свих звучних таласа. Потпуно одсуство звука манифестује се код човека упадљивим притиском у ушима и осећањем гушења. Такву тишину нормални смртник готово никад не доживи...

НАЈВЕЋИ пејзаж свих времена завршио је 1846. године Џон Бенвард. Слика је била дугачка 4.570, а висока 365 метара. Њена површина износила је 1,72 хектар. Мотив: ток реке Мисисипи. На жалост, ова џиновска слика постала је жртва пламена. Наиме, године 1891. зграда у којој је слика чувана изгорела је до темеља.

Дете 20. века

У музеју два одраслија дечака посматрају мумију и нарочито их интересује таблица стављена испред ње на којој пише: „2450. г. пре наше ере".

— Шта ли би ово могло да значи? — пита један од њих.

— То је, вероватно, број аутомобила који је прегазио овог несрећника.

Објашњење

— Зашто си закаснио у школу? — пита учитељ Мићу.

— Хтео сам да пођем на пецање, али ми ујка Мики није дао. И док смо се објашњавали, време је прошло.

— Твој ујак је правилно поступио. Он ти је, вероватно, објаснио зашто је требало да дођеш у школу, а не да идеш на пецање.

— Знате, рекао је да је боље да пођем у школу, јер ми ништа не би вредело ни да одем на пецање. Јер, и тако за обојицу није било довољно црва.

Дубоко или плитко

— Казали сте ми да је река на овом месту плитка, а ја се умало нисам удавио — љутито се обраћа један купач Шиљи који седи на обали и баца каменчиће у воду.

— Нисам ни сам знао да је ту толико дубоко — правда се Шиља. — Када су патке малочас препливале реку, вода им је била само до груди.

Има разлике

Наставница физике испитује ђаке и поставља Гаји питање:

— Кажи ми ти, Гајо, каква је разлика између обичне електричне струје и муње?

— Муња сева бесплатно, а струју морамо да платимо! — као из топа одговори Гаја.

Страшан случај

— Недавно само што нисам умро од страха — прича Шиља у једном друштву. — Замислите само, шетам ја по шуми и наједном видим — змија!

— Па онда?

— Ништа. Погледао сам боље и уверио се да је то био обичан прут.

— Па зашто сте се, онда, толико уплашили? — жели да зна неко из друштва.

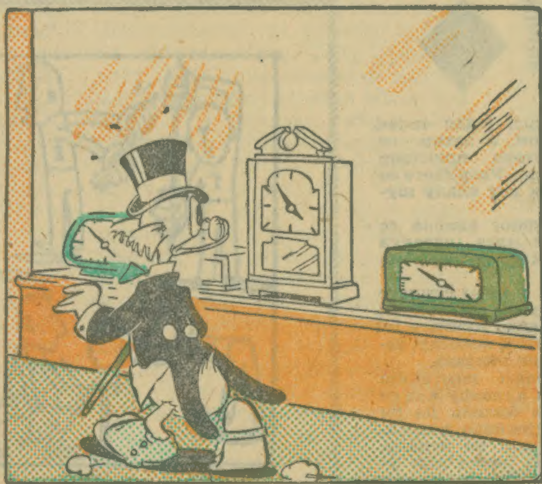
— Зато што је прут који сам био зграбио да убијем ту змију била у ствари — змија.

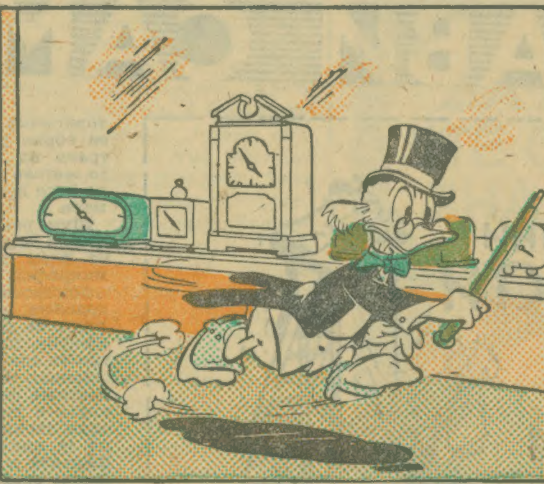
Заборави. . .

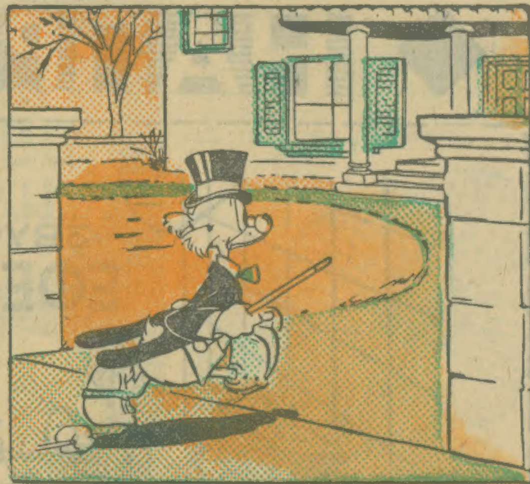
Попајев 80. годишњи отац дошао лекару да се пожали на заборавност:

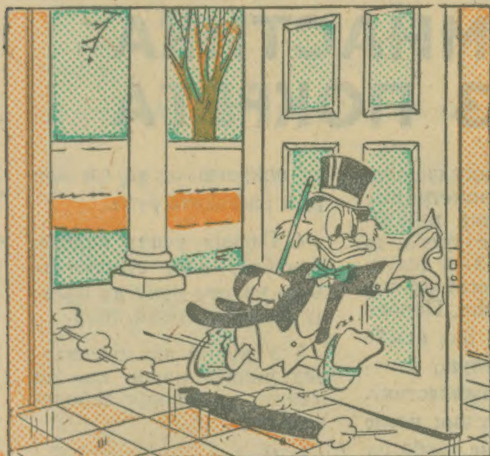
— Замислите, молим вас — прича он доктору — читаво јутро јурим за својим унуцима а кад их ухватим не знам због чега сам их јурио.

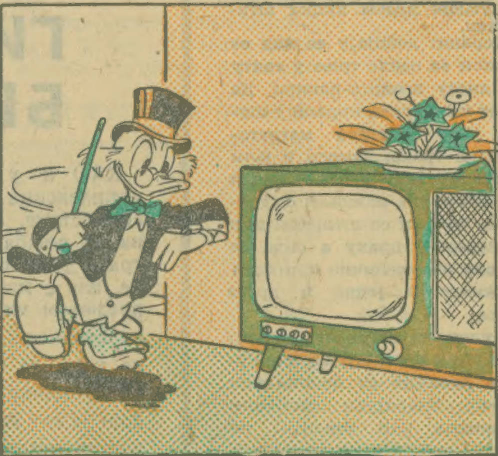

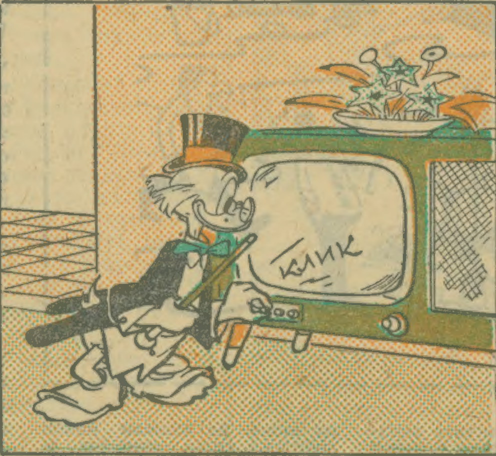

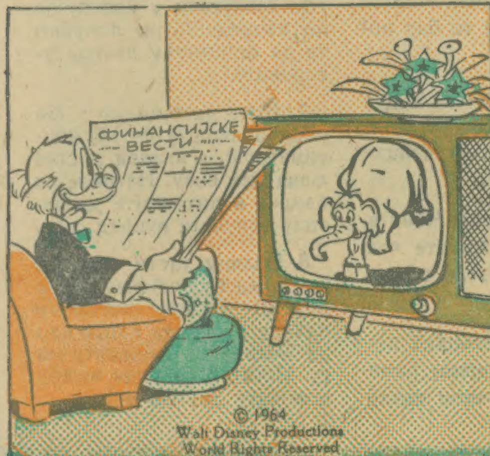

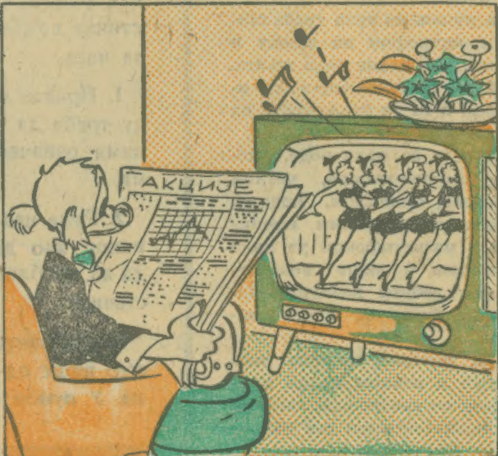

ПРЕРИЈА

ПО РОМАНУ Ф. КУПЕРА

9

10

НАПРАВИ САМ

ЗАР се толико пута нисте зачудили кад на телевизији чујете грмљавину, видите кишу или пожар, а рецимо знате да је тога дана кад је снимана емисија напољу било лепо време.

Или рецимо назирете бродове у магли и чујете одјек њихових сирена. Шта мислите да ли је сниматељ морао ићи на Саву или Дунав да би имао аутентични звиждук сирена или је до њега дошао на неки други начин? Да вас не бисмо сувише мучили одаћемо вам тајну неких трикова којима се служе радио и телевизијски сниматељи да би дошли до потребних звучних ефеката.

Брод у магли који свира: један раван суд напуни се водом и у њега се стави неколико празних боца, а онда се руком, полако, повлачи кроз воду. Услов је да суд не буде металан, и ево вам таласа. Ваши другови нека дувају, једни јаче, други слабије у грлиће боца различите величине и добићете звук бродске сирене. А ако баш хоћете да дочарате и буру, онда се послужите траком папира коју ћете принети микрофону који хвата звуке и дувати у њену ивицу слабије или јаче. Дајући папирној траци мању или већу чврстину добићете све различите ветрове: од лаганог поветарца до најстрашнијег циклона. Јасно је да се треба мало вежбати и имати смелости, али обе се ствари постижу веома брзо.

Постоји још један једноставан начин за добијање невремена. Овог пута јак ветар постићи ћете овако: узмите две или три дрвене дашчице и њима „стружите" по комаду свиле или тафта.

Киша: добија се на два начина — суви и влажни. За суви начин потребно је двадесетак зрна сувог грашка и метално сито. Кад се зрна грашка полако котрљају по ситу добија се утисак да пада киша. За влажан начин добијања кише потребна је метлица и суд са водом. Метлица се лагано помера по суду, а звук кише добивен на магнетофонској траци је потпуно веран оном кад пада права киша.

Грмљавина: добија се кад се извија табла лима или танког плеха величине 50x50 сантиметара испред микрофона. Грмљавина се може постићи куцањем по столу или дасци, у близини микрофона, али микрофон никад у овом случају не сме бити на самом столу.

Гњурање: довољно је да се напуни када водом и у њу спусти мали џак с песком.

Пожар: пуцкетање се добија листом целофана који се гужва у руци поред самог микрофона.

Авион: да бисте имитирали полетање с писте авиона са елисом потребни су вам бицикл и једна трака од картона. Вицикл се постави с точковима увис, један точак се обрће руком, а затим се трака од картона прислони уз његове жице. Увериһете се да ћете добити сву скалу шумова.

Шум реактивног авиона се добија кад се млаз ваздуха из фена за косу управи на микрофон.

Локомотива: у овом случају довољна је пумпа за бицикл којом се директно пумпа у микрофон. Лагано у почетку, затим се све више убрзава.

Звона: најбоља имитација постиже се на клавиру кад се користе дирке басови. Да би звук звона одјекивао потребно је притиснути на педалу. Звоњава малих звона или ударци гонга добијају се кад се у кристалне чаше допола напуњене водом куцка штапићем.

Кораци: добијају се кад се четком за одело трља у такту по листу шмиргл-папира. Да би се имитирали кораци у шуми, узме се стара магнетофонска трака, замрси и њом благо у такту тресе. Кораци по снегу: џак начињен од тканине напуни се штирком или шећером у праху а онда се на џак наизменично притиска кажипрстом једне и друге руке.

Пуцањ из ватреног оружја: за пуцањ из пиштоља или пушке довољне су новине или лењир. Ударајући савијеним новинама или лењиром по столу, добијају се првокласни пуцњи.

За пуцањ из топа треба ставити микрофон на земљу и пустити да падне нека књига, најбоље стари телефонски именик, и то на удаљености од једног или два метра.

Тако је са мало воде, листом шмиргл-папира, четком за одело, бициклом, кредом, старим телефонским imeником и магнетофоном уз мало стрпљења и више вештине могуће добити ваздушно-поморску битку за време циклона.

Али звучних трикова има толико и сваким даном проналазе се све новији тако да их тешко можемо све набројати.

ГИМНАСТИКА БЕЗ ПОКРЕТА

КАО и у досадашњим комплексима изометријске гимнастике, свака појединачна вежба не треба да траје дуже од 3—4 секунде, али с максималним напрезањем мишића. Поново напомињемо да ове вежбе не могу да потпуно замене јутарњу гимнастику. Још једно упутство: после изометријских не треба одмах радити обичне гимнастичке вежбе, и то бар пола часа.

1. Правац напрезања руку треба да одговара правцима означеним стрелицама.

2. Руке иза леђа. Чините напор као да желите час да их приближите, а час раставите.

3. Раставите стопала нешто више од ширине рамена. У пуном бочном наклону покушавате да саставите и раставите руке.

4. Палица испод колена. Притиску ноге супростављате напоре руку да палицу дигнете према лицу.

5. У пуном наклону напред чините напор као да желите да палицу забодете у под.

6. Искорачите једном ногом савијеном у колену јако напред. Затим покушајте да се помоћу палице усправите.

7. Ноге растављене у ширини палице (115—130 сантиметара), а палица постављена иза ногу. Нагните се напред и покушајте да палицу извучете испред себе.

8. Палицу узети тако да вам руке буду близу једна другој; упрете ногом о палицу и чините напор као да желите да исправите ногу. После 3 секунде вежбу поновите другом ногом.

Веровали или не! Ripley's

ВИКТОР ИГО

(1802 - 1885)

ЧУВЕНИ ФРАНЦУСКИ КЊИЖЕВНИК – БИО ЈЕ ВЕРЕН СА АДЕЛОМ ФУШЕ **ПРЕ НО ШТО ЈЕ ИЈЕДНО ОД ЊИХ ДВОЈЕ БИЛО РОЂЕНО!** ЊИХОВИ ОЧЕВИ ДОГОВОРИЛИ СУ СЕ ДА ЋЕ СЕ ОРОДИТИ АКО ЈЕДАН ДОБИЈЕ СИНА А ДРУГИ КЋЕРКУ.

ВИКТОР И АДЕЛА СТВАРНО СУ СЕ УЗЕЛИ 1822. ГОДИНЕ!

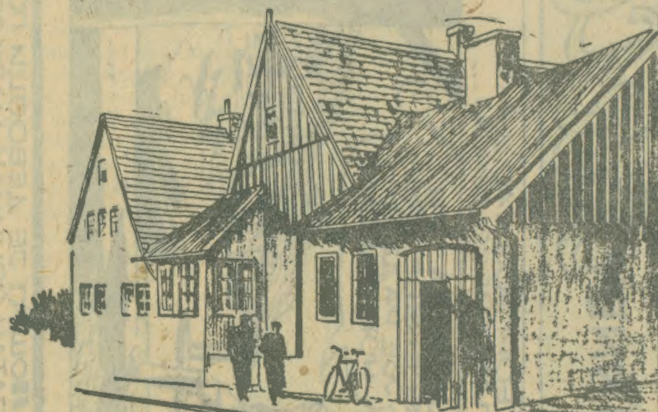

ХРАБРА ОМЛАДИНКА

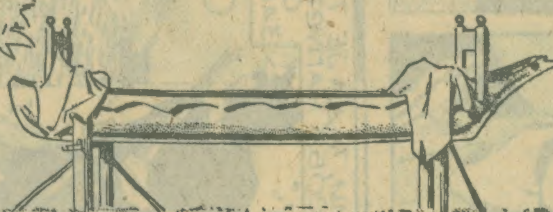
МАБЕЛ МЕЈСОН, ЧЕТРНАЕСТОГОДИШЊА ДЕВОЈЧИЦА КОЈА ЈЕ ПАТИЛА ОД ОБОЉЕЊА МИШИЋА НА НОГАМА, БИЛА ЈЕ САМА У СВЕТИОНИКУ МАМА ЏУДА У БЛИЗИНИ ВАЈНДОТА (САД) КАДА ЈЕ СТИГЛА ВЕСТ ДА СЕ 3 КИЛОМЕТРА ДАЛЕКО 9 БРОДОЛОМНИКА БОРИ СА УЗБУРКАНИМ МОРЕМ

ДЕВОЈЧИЦА ИМ ЈЕ ЧАМЦЕМ НА ВЕСЛА ПОХИТАЛА У ПОМОЋ И СПАСЛА ЈЕ СВУ ДЕВЕТОРИЦУ! ЗА СВОЈУ ХРАБРОСТ ДОБИЛА ЈЕ КОНГРЕСНУ МЕДАЉУ!

(11. МАЈА 1890)

ЈЕДНА **КАМИЛА** КОЈА ЈЕ 6 ДАНА БЕЗ КАПИ ВОДЕ ИШЛА ПРЕКО САХАРЕ, УТОЛИЛА ЈЕ ЖЕЂ У ПРВОЈ ОАЗИ НА КОЈУ ЈЕ НАИШЛА **ПОПИВШИ 442 ЛИТРА ВОДЕ** (1955)

ИНДИЈАНЦИ ИЗ ПЛЕМЕНА ТВАНА ВЕРУЈУ ДА ЋЕ ВЕЛИКИ ПОТОП ЗАДЕСИТИ ЗЕМЉУ И ЗБОГ ТОГА СВОЈЕ МРТВЕ САХРАЊУЈУ **У КАНОИМА**

ОВА **КУЋА** У ЕЛМСХОРНУ (НЕМАЧКА) САЗИДАНА ЈЕ ОД ЖУТИХ ОПЕКА НАСТАЛИХ КАДА ЈЕ У ЛУЦИ ГОРЕО ЈЕДАН БРОД ПА ЈЕ ЖАРА ОД ПОЖАРА „ИСПЕКЛА" БРОДСКИ ТОВАР НОРВЕШКЕ ИЛОВАЧЕ (1817)

ПРЕМА РОМАНУ В. ИГОА

ЗВОНАР БОГОРОДИЧИНЕ ЦРКВЕ

Пројекти истраживања Месеца

Амерички програм „Аполо" предвиђа слање две летелице: једна ће бити са посадом а друга носити инструменте. Ова друга спустиће се на површину Земљиног сателита. У њен састав ући ће покретна лабораторија снабдевена са 270 килограма научног материјала.

Друга верзија овог програма предвиђа слање летелице која ће се обртати око Месеца а неће се спустити на његову површину. Са ње ће се направити детаљне карте Месечевог магнетног поља, Месечеве теже и рељефа Земљиног сателита. У другој фази тог програма спустиће се на Месечеву површину сателит са 12 тона материјала. За њим ће доћи и астронаути који ће наћи потребан материјал за боравак од три месеца и кретање до удаљености од 500 километара.

Први циљ совјетских космонаута биће, изгледа, изградња сталних објеката на Месечевом тлу. Претходно треба одабрати природу тла да би се знало да ли се од његових материјала могу добити вода и кисеоник. Следећа совјетска истраживања имаће за циљ откривање природних склоништа као што су пећине и тунели. Овај систем заклона допуниће се затим грађењем објеката који ће моћи да заштитите космонауте од метеорита. Прва склоништа и возила служиће само као привремени објекти за становање.

Бим и Бум

by Joe Musial

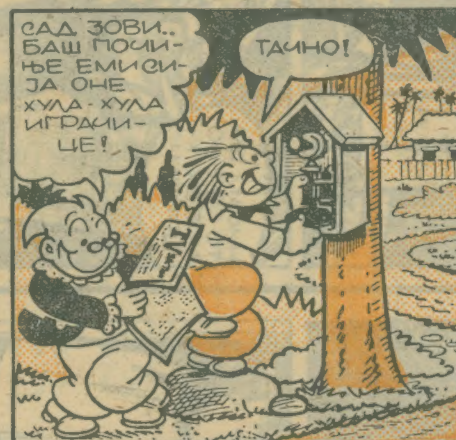

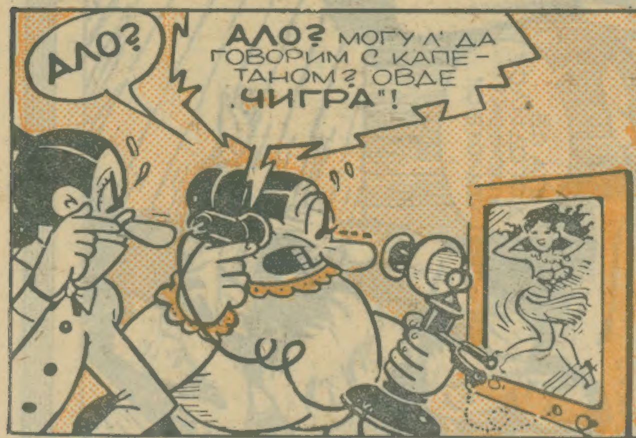

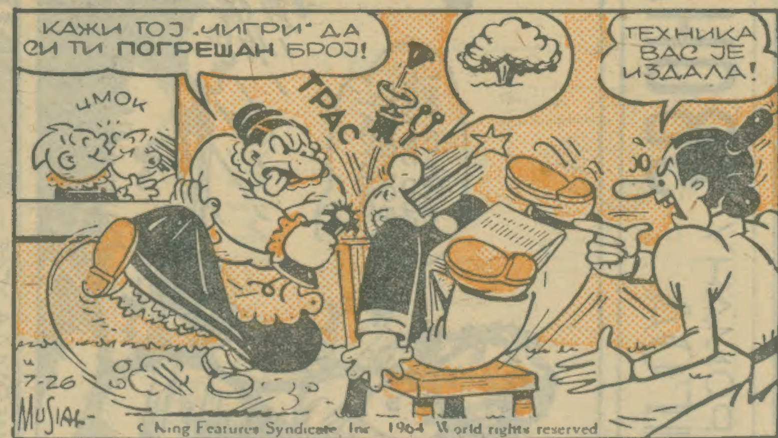

Walt Disney Месечеве ӣреље

НАСТАВИЋЕ СЕ

ЧУДЕСНИ *Жан Клод Бријали* НАСЛЕДНИК *Мориса Шевалијеа*

ЖАН КЛОД Бријали се родио 30. марта 1933. године као син пуковника француске армије у алжирском градићу Аумале.

— Бићеш војник као ја — наредио је отац онако војнички.

Маломе Жан Клоду није ништа друго преостало него да у ставу мирно послуша. Дошао је у кадетску школу где је доживео исто тако мало радости као и наставници с њиме. Годину дана касније господин пуковник је прочитао црно на бело: „Ваш син показује комплетан недостатак војничких врлина, а сувишак фантазије. Свако даље спровођење војничког образовања било би траћење времена“.

Жан Клод, несуђени кадет већ је одавно осетио љубав према глумачком позиву, али није хтео да потпуно баци у очајање свога озлојеђеног оца и почео је да студира филозофију — додуше са потајном надом да ће моћи да игра на студентској позорници. Али о томе отац није имао ни појма. Када је посетио сина у Баден-Бадену и тамо сазнао да је овај са трупним позориштем отишао на турнеју било му је све јасно.

Жан Клод може да буде срећан што се са строгим оцем састао тек после неколико дана. Први гнев је већ био прошао, па ипак га је погодила оштра казна: потпуно укидање богатог џепарца. У почетку је некако излазио на крај са платом и додатком као глумац у армији, али касније је у Паризу бедно живео.

Имао је једно једино одело, један једини пар ципела и био је срећан када је добродушна газдарица пристала да одгађа плаћање кирије и с времена на време му давала топло јело.

Жан Клод се у париским кафанама, у које су залазили уметници, састајао са многим младим људима који су исто као и он имали мало новца, али зато главе пуне идеја. Ту је био Жерар Блен, мали плашљиви глумац и Клод Шаброл, филмски критичар са малим приходима и великим амбицијама.

Мали човек са изгледом интелектуалца говорио је да ће снимити филм који ће бацити у засенак све што је досада створено. „И нико други неће играти главну улогу него ти“, рекао је Бријалију после једне пробдевене ноћи препуне дискусија. Нашкрабао је на једној салвети: „Обавезујем се да ћу главну улогу у своме првом филму поверити Жан Клод Бријалију“. Смешећи се, Жан Клод Бријали и Клод Шаброл потписали су овај необичан предуговор који је стварно и испуњен.

Прошло је извесно време док филмски критичар није нашао продуцента који ће финансирати његов пројекат. Бријали је, међутим, предузимао позоришне турнеје које су га водиле и у најзабитија села а с времена на време играо и мале филмске улоге. Коначно је Шаброл могао да започне снимање филма „Лепи Серж“, филма који је начинио познатим њега и његовог пријатеља Жан Клод Бријалија — у најмању руку толико познатим да финансирање другог Шаброловог филма „Рођаци“ није наишло на тешкоће. Па ипак је снимање морало да буде одложено за пола године. Жан Клод Бријали, кога је Шаброл по сваку цену хтео да има као главног глумца, повредио је кичму приликом сцене туче у филму „Лепи Серж“ тако да је морала да буде извршена компликована операција која га је за дуже време привезала за болесничку постељу.

Али чекање се исплатило. Филмом „Рођаци“ постали су Бријали, Блен и Шаброл, чувени у целој Европи.

У тој врхунској продукцији француског новог таласа славили су велике глумачке тријумфе тихи, плашљиви Жерар Блен и Жан Клод Бријали који игра улогу сноба, самоувереног циника. Критичари просто нису могли да се одлуче који од њих заслужује већу хвалу. Изгледало је као да им је обојици осигурана сјајна интернационална каријера.

Али ове наде испуниле су се само што се тиче Жан Клод Бријалија, готово несимпатичног на први поглед. Жерар Блен остао је и у стварном животу оно што је тако убедљиво приказао на филму: вечито пасторче среће. Његови филмови нису имали успеха, иако су му пружене шансе чак и у Холивуду. У Француској се данас више о њему и не говори.

Међутим, самоуверени Жан Клод Бријали јурио је од тријумфа ка тријумфу. Пошло му је за руком да се ишчупа из шаблонских улога циника и зликовца у које су после великог успеха филма „Рођаци“ продуценти силом хтели да га укалупе. У филму по новели Томаса Мана „Тонио Крегер“ показао је да уме убедљиво да отелотвори осећајног уметника а у свом последњем француском филму по комаду Фелисијена Марсоа „Масна чорба“ (у нашим биоскопима носиће наслов „Чорба на француски начин“) показао се с једне нове стране: као комичар необично шармантан и пун духа. Изгледа као да је васкрснуо млади Морис Шевалије, велики шармер двадесетих и тридесетих година. Јер нико други сем славног шансоњера у његово најславније доба не би био у стању да тако заносно отелотвори тешку улогу младог келнера у „Масној чорби“ као овај бивши циник новог таласа.

У филму „Масна чорба“ суделује мала елита француског филма: Данијел Желен, Бернар Блије, Саша Дистел, Рејмон Пелегрен. Све њих надмашио је Жан Клод Бријали. Било је то достигнуће које једва може да се превазиђе. Па ипак, млади Француз је сам себе превазишао као „Млади господин“, у новом филму Роже Вадима по Шницлеровом комаду „Коло“.

Као партнер заводљиве Џејн Фонда има прилике да покаже своју гротескну плесачку уметност, само овога пута у костиму клизача на леду с краја прошлог столећа. Осим тога у овоме филму игра свог властитог строгог оца. Заиста сјајан многостран глумац и пре свега типичан Француз! Самоуверени Француз који се свиђа не само публици већ и најстрожим критичарима.

Небројена нова имена која су се успела попут комете пала су у заборав, али Жан Клод Бријали кога многи у почетку нису волели остао је и онима филм за филмом.

Он је посведочио своју вредност на таласима „новог таласа“ а и у матици старијих режисера.

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

Погодите ко је ово?

УКОЛИКО НЕ МОЖЕТЕ ДА СЕ СЕТИТЕ, РЕЋИ ЋЕМО ВАМ МИ: НА СЛИЦИ ЈЕ БРИЖИТ БАРДО У ФИЛМУ ФРАНЦУСКОГ РЕЖИСЕРА ЛУЈА МАЛА: „ВИВА МАРИЈА“, У КОМЕ ТУМАЧИ ГЛАВНУ УЛОГУ ПОРЕД ЖАНЕ МОРО

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

ПЛОВЕЋА ОСТРВА

У ЈУЛУ 1890. године „Федерасион“ нови француски једрењак са три катарке запловио је по ведрој ноћи обасјаној месечином са товаром руде од Сајгона према Филипинима. Изненада, један морнар на осматрачници огласио је да је острво на видику.

Запрепашћени капетан помислио је у првом тренутку да се уморном морнару привиђа. Брод је већ био далеко поодмакао од обала и према картама и навигационим инструментима нигде у пречнику од 250 миља није могло бити копна нити чврстог тла. Да би му савест била мирна, капетан се ипак лично попео на осматрачницу и узео доглед у руке. На пушкомет од једрењака видела се јасно тамна маса. То није могао бити ни брод, нити олупина. Ма колико то изгледало чудно, радило се очевидно о једном малом острву.

Прва капетанова брига у том тренутку била је да се брод не насуче. Он је наредио крманошу да изврши заокрет за 90 степени и да обиђе острво. Када се једрењак још више приближио тамној маси на њој је примећено дрвеће. То је јасно да не може бити речи о тлу које је изронило из океана после неке вулканске ерупције. Међутим, капетана је чудило то што се налазио на једном од најпознатијих источноазијских главних путева на коме никада ниједан пароброд нити једрењак није забележио постојање било каквог чврстог тла.

Када је капетан издао наредбу да се пловидба настави у првобитном правцу догодило се нешто сасвим неочекивано. Чуо се снажан удар, труп брода је задрхтао а затим се једрењак зауставио. Било је јасно да се „Федерасион“ насукао на неко мање подводно острво.

Чамац је одмах спуштен у море и неколико морнара је испитало ситуацију. Труп једрењака је био само незнатно оштећен, али се прамац нашао читавих десет метара изнад воде. Сви напори да се једрењак у току ноћи одсуче нису уродили плодом. Када је ујутро дунуо ветар, морнари су уз помоћ таласа ослободили брод. Када је „Федерасион“ стигао на Филипине нико није веровао причама морнара и капетана. Хидрографска служба је упорно тврдила да на путу „Федерасиона“ нема никаквог острва. И заиста, на путу повратка са „Федерасиона“ није примећено никакво острво.

Упркос томе што су у матичној луци са подсмехом говорили о капетановој илузији и двочасовном кружењу око фантомског острва, капетан и његова посада су остали непоколебљиви. Видели су острво. Тек знатно касније једна хидрографска мисија која је испитивала обалски појас Кине открила је кључ мистерије. Примећено је да се у сезони обилних монсунских киша откидају читави комади обале и заједно са вегетацијом и основом од чврсте земље плове стотинама километара далеко. Таква су била и два острва на која је наишао „Федерасион“.

Усправно седиште

Енглези су недавно први конструисали специјално возило са усправним седиштем намењено паралозованим особама. Управљач је цео ручни а седам огледала распоређених око возачеве — иначе непокретне главе — омогућавају му да види све што се око њега догађа. Возило је испробао извесни Хари Спикс који већ 23 године живи готово непрекидно у вертикалном положају.

ДА ЛИ СТЕ ОВО ЗНАЛИ...

... совјетски скакач увис Валериј Брумел је постигао светски рекорд скочивши увис 2,28 метра. Једна врста антилопе у јужној Африци тешка свега 10 килограма може да скочи увис и 7 метара.

... Ескими никад не знају унапред датум Нове године. Она „пада“ у онај дан кад падне први снег.

... најшира улица на свету налази се у Бразилу. Широка је 280 метара, а дугачка 2.500 метара.

... најстарији „стенографски“ документ потиче из 350. године пре наше ере. Овај стенограм је угравиран на мермерној плочици пронађеној у Атини.

... албатрос има распон крила од 3 метра. Ова птица има јединствен орган у ноздрвама помоћу којег претвара слану морску воду у слатку. Научници ни до данас нису успели да сазнају на који се начин врши ова хемијска радња.

... жена тешка 70 килограма која има танке потпетице врши притисак на тло раван притиску у једном котлу: око 70 килограма на квадратни сантиметар.

... цвет чији се мирис осећа на даљини од једног километра има једна врста америчког кактуса.

... у ноћи човек види тако добро као и буљина, али четири пута слабије од мачке. Зато мачка види слабије од човека дању.

... највећа књига на свету је велика кинеска енциклопедија из XVII века, има 853.450 страна, и кад би се дневно читало из ње по 100 страница било би потребно 8.534 и по дана, или мало више од 23 године да се она цела прочита.

ГДЕ СЕ ЗЕМЉА НАЛАЗИ И У КОМ ПРАВЦУ СЕ КРЕЋЕ?

СУНЧЕВ систем у коме се налази Земља изгубљен је у читавом мору звезда познатих под именом Млечни пут. Он има облик спиралног диска чији пречник износи 100.000 светлосних година а дебљина 5.000 светлосних година. Центар диска се налази недалеко од сазвежђа Стрелца. Од тог језгра се шире огромни спирални кракови и између та два крака, на две трећине њихове дужине или на удаљености од 30.000 светлосних година од центра Млечног пута налази се Сунце. На том месту дебљина диска износи само 3.000 светлосних година.

Кретање Земље је врло сложено и врши се у многим правцима. Она се као што је познато за 24 часа окрене око своје осовине, за годину дана направи пут око Сунца, заједно с читавим Сунчевим системом се креће у правцу сазвежђа Херкула брзином од 20 километара у секунди а заједно с осталом масом нашег галактичког система окреће се око његовог центра брзином од 268 километара у секунди што значи да се једно кружно кретање изврши за 200 милиона година! Од тренутка када је образована наша галаксија она је извршила око 25 до 30 оваквих кружних кретања а Земља која је стара око пет милијарди година — 20.

Наша галаксија није једина. Поред ње постоји још око 10 милијарди таквих система. Познате су разне врсте галаксија. Оне спиралног облика су младе и „настањене" суперциновским плавим звездама. Елиптичне галаксије представљају скуп старих звезда. Неке су тамне и њих проучава савремена астрономија. Најчувенија је галаксија Вирго која је начињена од више стотина других галаксија. Галаксија Беренис је састављена од 10 других галаксија и њен центар се налази око 30 милиона светлосних година далеко од нас. У унутрашњости галаксије долази сваких милијарду година до страховитих судара брзином од 2.000 километара у секунди.

Многе звезде које видимо можда више и не постоје. За нимљив је пример маглине Рака. Стари кинески астрономи су јула 1054. године забележили експлозију једне звезде у том сазвежђу. Ако се узме у обзир спорост кретања светлости у астрономским размерама та се експлозија догодила 3.054. године пре наше ере. у време првих Сумера и фараона. Фотографије тог сазвежђа које данас можемо да снимимо представљају у ствари стање 2.000 година пре наше ере, пре него што је донет Хамурабијен законик, најстарији до данас познати рукописни закон. Према томе стварно данашње стање у том сазвежђу биће познато тек људима који буду живели 4.000 година после нас.

Према једној од најновијих теорија цела васиона се шири и расте у свим правцима попут мехура од сапунице. Брзина кретања спиралних сазвежђа мерена спектографијом показује да сва она беже од нас брзином од 1.000 до 63.000 километара у секунди.

СНИМАК ГАЛАКСИЈЕ

Изгубљена и поново пронађена комета

Поморска опсерваторија Флагстаф у САД пронашла је једну комету која је „изгубљена" пре 58 година. Реч је о комети Холмс која је први пут виђена 1892. године а затим још два пута 1899. и 1906. године. Од тада је упркос активном трагању америчког астронома Марсдена комети изгубљен сваки траг. Сада је комета пронађена у једном куту сазвежђа Козорог. Ово откриће није без значаја јер је комета осочено небеско тело која увек када пролази близу Сунца ослобађа велике количине материје.

ВЕЛИКА ЈЕЗЕРА

Велика језера — има их пет: Горње, Мичиген, Хјурон, Ири и Онтарио — сматра се да представљају највећи водени пут преко копна. Луке дуж овог „воденог пута", а има их доста, по годишњем промету прелазе укупан промет америчких лука на Пацифику и у Мексичком заливу.

Као и толика друга, Велика језера су се формирала у ледено доба кад је хладноћа владала на великом делу земље и кад су глечери клизили кроз долине. Услед топлије климе, доцније, глечери су почели да се топе и да испуњавају водом долине које су сами створили.

Од западног краја Горњег језера (лево) до источног краја језера Онтарио (у десном углу мапе) пружа се пут дугачак око 1.600 километара. Мичиген је једино од Великих језера које се цело налази на територији САД: иначе сва остала имају своје обале у САД и Канади.

Пре него што су дошли европски истраживачи, а за њима и остали, у пределима Великих језера живела су многа индијанска племена. У шумама око језера било је дивљачи а у води много риба. Индијанци су на својим лаким кануима обилазили све крајеве.

Први Француз, Веразано, искрцао се 1524. године на источној обали Северне Америке. За њим су стигли и други који су касније открили Велика језера. Сви су се надали да ће пловећи на Запад доспети до Кине. Због тога нису ни обраћали пажњу на ова природна богатства.

Французи су видели да неће пронаћи пут за Кину али су се ипак задржали у тим богатим пределима. Почели су да граде „трговине" где су Индијанцима нудили робу за богата крзна. Пошто се ово показало уносно, Французи су почели да граде ту и своје домове.

Енглези, који су ударили темеље својим колонијама даље на југу Америке, почели су да долазе на запад. Срели су ту Французе на територији око Великих језера. Снаге двеју нација су се судариле и борбе су у размацима, вођене све до 1763. године када су Французи одступили.

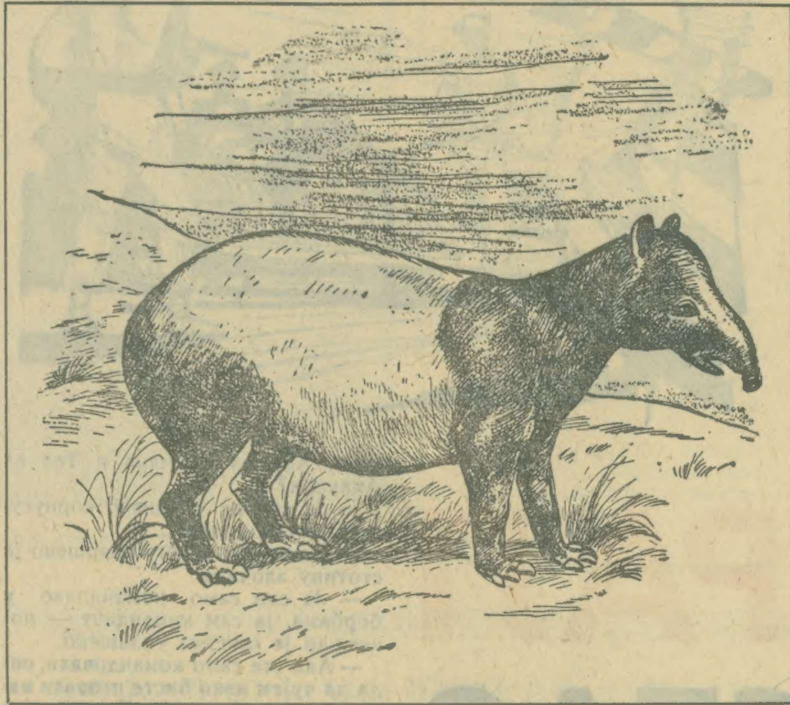

По завршеном крвавом рату 1783. када су Сједињене Државе извојевале независност од Енглеза, нова нација је почела да јача. Људи су се масовно насељавали око богатих обала Великих језера. Ницали су градови и луке, а водени путеви су омогућили брз развој читавог краја.

(Наставиће се)

КРОТКИ НОСОРОГОВ РОЂАК

ДА, читаоци оног времена имали су над чим да разбијају главу: путници који су се један за другим враћали са јужноамеричког континента, износили су све нове и нове појединости о необичној животињи. Једни су говорили да је то мазга, други — хипопотам, трећи — амазонски медвед. Зоолошки „коктел“ доводио је у необичну животињу. И нашли ње Европе.

Чуђењу данашњих Европљана не би било краја када би прочитали стари рукопис у коме је описана животиња „са сурлом слона, очима носорога и тигровим шапама, која прождире најопасније змије“. Слегли би на крају раменима и не би веровали. Али, људи су некад били спремнији да поверују. Кренули су да траже необичну животињу. И нашли су је.

Био је то тапир, кротки четвороножац који је доводио у забуну прве „очевице“. Јер, у та далека времена путешественици су се у својим описима далеких земаља углавном ослањали на приче помешане с легендама. Допуњени уобразиљом, ти описи стизали су у Европу где су на позорницу ступали зоолози у домаћим папучама, који су тада о свему томе изрицали своја сопствена стручна мишљења.

Најчудније и најзанимљивије је ово: све што је речено о тапиру носи у себи делић истине. Он заиста личи на све оне чије су му име приписивали: масивним димензијама подсећа на нилског коња, кожом — на медведа, копитама — на коња, понашањем — на носорога.

Дуго је тапир сматран „чистим Американцем“. Тек крајем прошлог века тапир је пронађен и на полуострву Малаки, а још касније научници су утврдили да су у древности тапири живели на свим континентима.

Разуме се да праисторијски тапир — палеотеријум — није много лично на данашњег; то је била нека врста супертапира. Палеотеријум је био заједнички предак тапира и носорога. Током векова путеви ова два рођака су се разишли: први је за себе изабрао сурлу, други — рог. од тога сродства тапир је сачувао само димензије које уливају поштовање: тежину од 500-600 килограма, висину од једног и дужину од два до три метра. Међутим, срећу се и тапири тешке категорије који без муке претегну терет од хиљаду килограма.

Најсолиднији (својим размерама, разуме се) је индомајалски тапир. За њим долазе његови сродници из Бразила и Парагваја. Остали америчка тапири изгледају много скромније. Тако, на пример, тапири који живе у предгорју Анда личе на поније и живе животом горштака чији се тратови могу наћи чак и на висинама од 3.500 метара.

Тапир је папкар, али папкар-индивидуалиста; истовремено и лијопрст и тахопрст папкар, јер на предњим ногама има по три, а на задњим по четири прста. Али да јадног тапира не би делили на половине одлучили су да га сврстају у лијопрсте папкаре заједно с његовим рођаком — носорогом.

Тапирови папци јако су истурени и издалека подсећају на канџе, на основу чега су ову мирну животињу понеки сматрали за крвожедног тигра. По свему осталом он уопште не подсећа на животиње из рода мачака: кратке ноге не дозвољавају му да скаче, а ако баш мора да потрчи онда се својом „грациозношћу“ ничим не разликује од свог рођака с рогом на носу.

С нилским коњем га веже родбинским везама љубав према баруштинама и топлим речицама где се скрива од инсеката и других непријатеља.

Своју „слоновску славу“ дугује малој сурли која му сједињава горњу усну с носом. Тим веома покретљивим органом тапир ломи изданке. На жалост, морамо разочарати љубитеље „страшних описа“: тапир је биљојед и његов јеловник прилично је разноврстан — трава, лишће, млади изданци, плодови, корење.

Неки очевици чак тврде да он једе земљу. То је заиста тако: тапири, нарочито женке са задовољством жваћу слану иловачу. У желуцу убијеног тапира може се наћи богат асортиман грančица, камења, па чак и костију свих величина за које се уопште не зна како тамо доспевају.

Они који у тапиру виде чистокрвног „Американца“ још би се више у то уверили када би упознали неке одлике његовог понашања. На пример, ако мистер тапир сретне у неком углу џунгле мис тапирицу, он јој звижди баш као што војник америчке морнаричке пешадије звизне кад сретне на улици допадљиву девојку. Али, код тапира то није само знак одушевљења, већ и позив на заједнички живот. Почиње „разговор и после 390-397 дана (у зависности од врсте) мадам тапирица доноси на свет пругастог потомка који необично личи на новорођено дивље прасе. После пола године тапирић мења свој пругасти прслук за одећу одраслог тапира. Амерички тапир има прљавоцрну или тамномрку длаку, док је индомалајски двобојан: тело и ноге су му црни, док су леђа покривена сребрнастобелим „покровцем“. Ту одећу он носи 30 до 35 година — толико живе тапири у зоолошким вртовима. Колико ова кротка животиња живи у слободи — ни данас се не зна.

Древни палеотеријум вероватно није ни слутио да ће се од папака његових потомака правити кастањете, од длаке кичице и корбачи, а од меса изврсне шунке. Због тих својих квалитета тапир је приморан да читавог свог живота тражи спас, како од четвороножаца тако и од двоножаца.

Нека индијанска племена сматрају тапире за свете животиње, јер се по њиховом веровању у тапире пресељавају душе преминулих предака. А нико неће да поједе свог деду само зато што је, претворивши се у тапира, добио уместо ногу и руку четири шунке. Друга племена сматрају га изаслаником богова. Парагвајски Индијанци, на пример, називају Млечни пут „тапировом стазом утабаном међу звездама“.

ЕКСПРЕСНА ДОКУМЕНТАРНА МАШИНА

На бруклинском политехничком институту конструисана је машина која може да прими на једном микрофилму око милион страница информација. Сваку од тих информација могуће је позвати из памћења за осам секунди а затим увеличану пројектовати на нарочити екран. За сваку тему или појам постоји читав досије који се аутоматски претражује. Сви појмови обележавају се бројевима који могу бити и вишецифрени а одабирају се на нарочитом цифарнику. Машина може за неколико секунди да одговори на велики број питања из разних области.

»ДРВО-КОБАСИЦА« ЗБУЊУЈЕ НАУЧНИКЕ

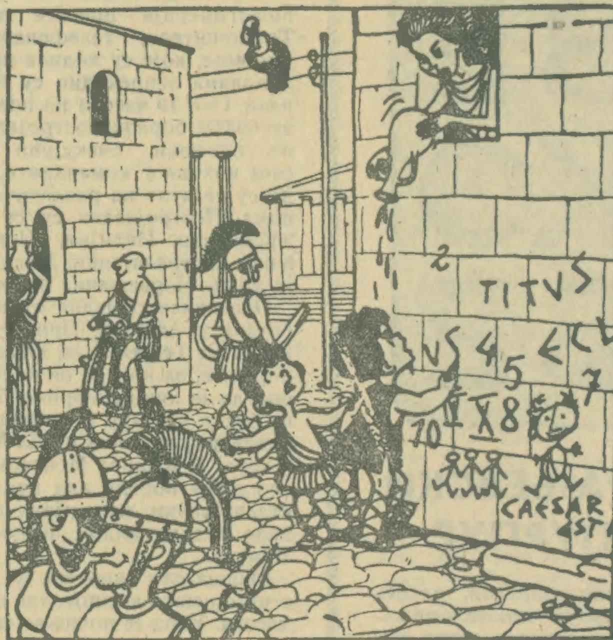
Ово необично дрво може се видети само у шумама Уганде. Европљани га називају „дрво кобасица“ због тога што његови плодови подсећају на велике кобасице. Плодови висе с крајева грана и могу да буду тешки до шест килограма. Најчудније код њих је ипак брзина којом расту. Наиме, од тренутка цветања па до потпуног сазревања плода не прође ни месец дана.

Енглеског ботаничара и професора универзитета у Кембрицу М. Кенија заинтересовало је питање: на који начин дрво осигурава довољну количину материја неопходних за тако муњевито рашћење плода? У току испитивања он је открио несхватљиву чињеницу: достављање шећера у ткиво плода одвија се углавном дифузијом. То јест, оним истим процесом у коме се честице шећера, бачене на дно шоље, убрзо појављују и на површини. Међутим, у ткиву „дрвета-кобасице“ процес дифузије одвија се 50.000 пута брже но у шољи чаја.

Недостижна брзина! Све доскора научници су сматрали да брзина дифузије зависи само од температуре, јер у основи тог процеса лежи топлотно кретање молекула. Међутим, сада се показало да се дифузија може убрзати не само загревањем. Чиме? На жалост, „дрво-кобасица“ још није одало своју тајну.

ЗА МАЛЕ ИСТОРИЧАРЕ

Док је читао један роман из живота старих Римљана, наш илустратор је зажелео да нацрта једну сцену из тог живота. Као мотив изабрао је један мали весео догађај који се одиграо на улици. Цртајући, илустратор је начинио, намерно, три суштинске грешке, желећи да помоћу цртежа провери ваше знање историје. Можете ли да их откријете?

Одговор: У старом Риму није се знало за бицикле, а ни за електричну струју, па према томе бицикл и стуб са електричним жицама нису се могли видети на римским улицама. Поред тога, Римљани нису знали за арапске цифре.

Идила на Јужном мору

Један становник острва у Јужном мору, један кану, две палме на обали — идилична слика, зар не? И пошто се тај мотив свидео нашем илустратору он га је одмах нацртао шест пута. Оштро око његовог колеге одмах је запазило да се слике, и поред велике сличности, разликују из међу себе и да су само две у свим детаљима исте. Пронађите их!

КРАЉЕВСКИ ПУРПУР

Гримизноцрвени, пламени пурпур био је омиљена боја владара давно минулих времена. Тога обојена пурпуром одвајала је римског патриција од плебејца. Пурпурни огртачи падали су са рамена краљева и царева. Плитке капице пурпурне боје красиле су главе кнежева католичке цркве — кардинала.

Тајна добијања природног пурпура била је позната још у 3. веку пре наше ере у старој Феникији, у граду Тиру. Пурпур се ствара у љуштури пужића „мурекса", који се може наћи на источној обали Средоземног мора. Та једна једина капљица течности, која се налази у нарочитој кесици „мурекса", потпуно је безбојна. Али, довољно је да та капљица доспе на сунчеву светлост па да постане најпре црвена, затим плава и најзад ватреноцрвена. Из једног пужића само једна кап! Није онда чудо да су само краљеви могли себи да дозволе тај луксуз да своју одећу боје пурпуром.

Векови су прошли. Древни град Тир давно је разрушен и вештина добијања пурпура пала је у заборав.

Почетком нашег века немачки научник Фридлендер одлучио је да изврши хемијску анализу пурпура. Да би добио грам и по пурпура, Фридлендер је морао да употреби 1.200 пужића. Најзад је формула устројства „краљевске боје" била нађена. Међутим, требало је да протекне још пет година да би хемичар Закс успео да добије синтетични пурпур. На његово велико чуђење, тај догађај прошао је, сем у најужим научним круговима, потпуно незапажен. Зашто? Због тога што се пурпурна боја, која је у старом и средњем веку сматрана за „краљицу боја", просто изгубила између многих других боја добијених синтетичним путем. Савремени хемичари с правом сматрају да пужић „мурекс", сједињавајући атоме брома са атомима угљеника, ни приближно није нашао најлепшу варијанту пурпура и да се у лабораторијама, синтетичним путем, могу добити гримизне боје неупоредиво лепше од природног пурпура.

ПО ПОДНЕ 23. октобра 1942. године, у команди Осме британске армије у Африци, маршал Монтгомери је припремао специјалну поруку својим трупама. Све је било спремно, очекивао се само један податак обавештајне службе Осме армије па да се заповест маршала Монтгомерија пренесе трупама. Телепринтери, телефонске и радио-везе, које су водиле према јединицама непрекидно су проверавани. Око 19 часова по подне, близу 60.000 бораца постројавало се по пустињи, очекујући поруку свог врховног команданта. Команде су се чуле на различитим језицима. Постројавали су се Јужноафриканци, Индијци, Новозеланђани, Аустралијанци, Алжирци, Тунишани, Норвежани, Французи...

Очекивала се једна од највећих битака у Африци. Припремао се напад на Тел ел Ејза, Ромелово упориште, за које је он често говорио да је кичма Африке. Та чувена битка постаће непосредан увод за историјску битку од Ел Аламејна у којој је маршал Монтгомери однео сјану победу над немачким и италијанским дивизијама које су биле под командом фелдмаршала Ромела.

Маршалова заповест је трупама стигла нешто касније, тек око 20.10 часова. Увод је почињао овако:

ГЕНЕРАЛ ЈЕ НЕСТАО

Како су британски војни обавештајци ухватили немачког генерала и командовали његовом дивизијом

— Сада ће почети једна од одлучујућих битака у историји. Она ће бити прекретница овога рата. Нека нам свевишњи подели победу у овој бици... Јунаци Осме армије немојте жалити своје животе у овим историјским данима, напред у борбу и победу...!

На свим деловима фронта широм пустиње загрмели су акорди химне Осме армије из десетине хиљада грла:

— Гуд бај, Пикадили...

Четвртој индијској дивизији, која се налазила на положајима јужно од Тел ел Ејза, наредба је саопштена шапатом, а затим је пошла на јуришне положаје.

Рампа је затворена

Пре него што је порука маршала Монтгомерија стигла јединицама Осме армије, обавештајци су обавили свој задатак. Било је мирно афричко вече. Сунце је било у сутону. Огромна пустињска равница била је у помрчини. На једном путу, поред затворене рампе, обојене црно-белом бојом, какве су се могле видети у свим окупираним земљама Европе, стајали су британски обавештајци. На себи су имали униформу немачког Афричког корпуса. Импровизована рампа која је припремљена за ову ноћ била је спуштена. Обавештајци су дуго чекали.

Чим су из даљине чули мотор поставили су се са стране рампе, онако како су то Немци обично осорно и надмено чинили. Ускоро су угледали немачки извиђачки аутомобил како вратоломно јури, витлајући за собом ситан суви песак. Његово пригушено ноћно светло брзо се приближавало. Мислили су да аутомобил неће стати и припремили су се да пуцају, али је шофер стао уз саму рампу. Неколико тренутака је притискивао на „гас", очекујући да се рампа подигне.

Четворица британских војних обавештајаца пришли су колима потпуно хладнокрвно. Упалили су џепну лампу и угледали команданта 4. немачке моторизоване дивизије генерала Бергера. То је била територија његове дивизије и због тога је возач тако сигурно и возио.

Британски обавештајац се одмах обрати немачком генералу:

— Мајор Абвера Сепи. Господине генерале, молим вас покажите исправе! Такво је наређење.

— Шта је ово? — обрати се генерал мајору који је седео иза њега.

Тај мајор је био шеф тајне ратне полиције генералове 4. дивизије. Стари и препредени немачки контраобавештајац, одмах је посумњао. Стеже јаче аутомат који је држао на коленима и процеди подозриво:

— Ко вас је поставио овде?

Енглески обавештајац који се налазио близу шофера упери аутомат у немачког контраобавештајца, а остали британски обавештајци исто то приредише генералу и немачком подофициру шоферу. Немци су били ван себе. Запрепастили су се.

— Покушате ли нешто бићете одмах изрешетани! — узвикну британски обавештајац.

Шофера одмах извукоше и ставише му лисице на руке, а затим га преместише у свој џип, који је стајао скривен у шипрагу. Генералу и његовом обавештајцу спуташе и ноге лисицама, а затим један обавештајац седе за волан и пуном брзином крену за џипом. Све је било муњевитом брзином изведено и возила утонуше у помрчину.

Генералова кола зауставила су се у пустињи пред једним шатором. Обавештајац који је био припремљен за разговор са генералом, уведе га у шатор и одмах му се обрати:

— Генерале, ви сте злочинац. Шта сте радили са нашим заробљеним борцима после борби код Сиди Абд ел Рахмана и Тел ел Акакира?

— Ја сам их упућивао корпусу, они нису код мене...

— По вашем налогу извршено је стотину злочина.

— Ја сам само командовао у борбама, ја сам командант — понављао је генерал уплашено.

— Ако сте само командовали, онда да чујем како бисте позвали вашег начелника штаба. Ето, издајте му наређење, на пример, да повуче 75. моторизовани пук.

— Али, ја немам одавде никакве везе с њим — одговори генерал. — А то се граничи и са издајом.

— Ето вам везе! — рече обавештајац и пружи му микрофон радио-станице.

— Пуковник Реми! — јави се начелник штаба дивизије.

— Генерал Бергер. Остаћу код главног — мислећи на Ромела. — Долазим одмах... 75. пук... — и поче да замуцкује.

Међутим, он стварно није имао везу са својим начелником штаба, већ са радио-станицом из другог британског шатора. Толико нису могли да му повере да га директно укључе са његовим потчињеним. Британски обавештајац који је разговарао са генералом, ухватио је неколико карактеристичних генералових израза и савршено га имитирао. Десетак минута касније позвао је генераловог начелника штаба и наредио му да 75. пук одмах повуче на десно крило, што је овај одмах и учинио.

Ужарена афричка ноћ

Четврта индијска дивизја била је спремна да пође на јуриш. Новозеландска и Јужноафричка дивизија приближавале су се јуришним положајима код гребена Митејрија.

У 21.40 час блеснула је пустињска ноћ. Око хиљаду британских топова сукљало је ватру на десни бок немачке дивизије, где је било највише немачких војника и ратног материјала. Индијци су под заштитом своје артиљерије правили пролазе кроз минска поља, а бестрзајне топове су носили на рукама и полако продирали Немцима с левог бока и иза леђа.

У 22 часа артиљерија је пренела ватру у дубину немачке одбране куда су се Немци повлачили. Настао је општи хаос и пометња. Ромел је викао преко радио-станице:

— Шта се то тамо дешава? Како се држите? — а затим је и сам дојурио у ову гужву.

Тражио је генерала, али овог нигде није било. Пољуљани немачки положаји нису више могли да се одрже. Било је све касно. Нико није могао да схвати зашто је најјачи 75. пук био померен и ко је то наредио. Док је генерал држао погнуту главу и седео у британском шатору, афричка ноћ је беснела и цепала се од силне пуцњаве. Генерал није знао шта се то дешава с његовом дивизијом.

У 2 часа ујутро, 1. и 9. британска дивизија кренуле су са својим тенковима на јуриш. На леви немачки бок налетела је и Прва француска бригада. Ромел је покушао да интервенише тенковима своје корпусне резерве и да заустави продор Осме британске армије, али без успеха.

Девета аустралијска и 2. новозеландска дивизија незадрживо су јуришале. Сви немачки покушаји да се одрже на ранијим положајима плаћени су великим жртвама. Четврта немачка и 8. италијанска дивизија престале су да постоје. За њих је ова ноћ била кобна.

Битка се наставила и следећих неколико узастопних ноћи. Било је заробљено преко 30.000 непријатељских војника и 9 генерала. То је био крај немачког Ромеловог Афричког корпуса, који је под најтежим условима морао да се повлачи са остацима своје потучене војске на обалу Нормандије у Француској.

МУЗИКА ИЗ СЛАВИНЕ

У једној њујоршкој робној кући однедавно се продаје нарочити писак за флауту који се ставља у славину од каде. Кад се славина отвори, вода пролази више отвора и ствара јасније и муклије тонове. Мада ова „мелодија" више личи на звиждање него на песму, већ првог дана продато је неколико хиљада писака.

НИЈЕ ВИЦ

Праву шкотланђанску пресуду донеле су недавно здравствене власти у Единбургу. Наиме, једном лекару опште праксе, који је неком свом пацијенту преписао десет боца пива, било је наређено да сам подмири трошкове овог лечења.

ОД ЧЕГА СЕ ТУПЕ ТЕСТЕРЕ!

На први поглед одговор на питање: од чега се тупе тестере? — изгледа једноставан и лак. Али, аустралијски научници В. Хилис и В. Мак-Кензи дошли су до закључка да одговор који се природно намеће може бити тачан за столарске радионице, али не и при сечи шума.

Утврђено је да при стругању

свежег дрвета поред механичког трошења тестере долази и до јаке електрохемијске корозије. Органске киселине којих има у ткиву четинара, као што је то карболна киселина на пример, дејствује на челик јаче чак и од соне киселине.

Аустријски истраживачи још нису дали практичан предлог. Челик заштићен од рђе још је превише скуп да би се од њега правиле тестере. Хромирање зубаца после сваког оштрења тешко да се може изводити у дубини шума.

Али не треба сумњати: ако је пронађен узрок болести биће нађен и лек.

ТЕЧНИ ДИМ

Група младих пољских хемичара Варшавског института индустрије меса предложила је занимљиву ствар: сушење меса без дима. Хемичари су извршили анализу дима у сушионицама меса и нашли у њему око хиљаду компонената. Испитивања су показала да је само тридесет од тих

састојака — међу њима сирћетна киселина, феноли, креозит формалдехид — корисно и неопходно у процесу сушења. Ти састојци имају бактерицидна својства и сухомеснатим производима дају карактеристичан укус, арому и боју. Остали састојци дима су некорисни, а неки чак и штетни.

Хемичари су издвојили корисни део и тако добили екстракт дима. Ако се тај екстракт раствори у мало уља добио би се „течни дим" који има изванредна својства. Двадесет грама овог екстракта довољно је да се тона свињетине претвори у суво месо.

ИЗ АЛБУМА ФОТО-РЕПОРТЕРА

РИБАР ПОСТАВЉА МРЕЖУ — БУВАЋ НА КАНАЛУ КОД СТАРЧЕВА
(Снимио: В. Латинкић)

ТЕЧНИ ЕЛЕКТРОНСКИ РАЧУНАР

На политехничком институту у Бруклину професор А. Е. Мемел истражује један сасвим неочекивани и помало футуристички систем логичких веза код математичких електронских машина. У његовом систему се обрада и памћење информација врше у течности засићеној дугим ланцима протеина који имају исту моћ фиксирања као и нуклеинске киселине које код живих бића преносе генетичка својства.

Новозамишљени „течни мозак" представља изразиту супротност металном мозгу електронских машина и може се сврстати у ред рођака мозга човековог. Он ће бити доста спор али способан за истовремено усмеравање већег броја мисаоних путева. Контакт са њиме ће се остваривати путем молекула нарочитих врста. Одговори ће се добијати или помоћу спектрографије у инфрацрвеном или посредством хроматографије.

ХЕМИЈСКО КОШЕЊЕ

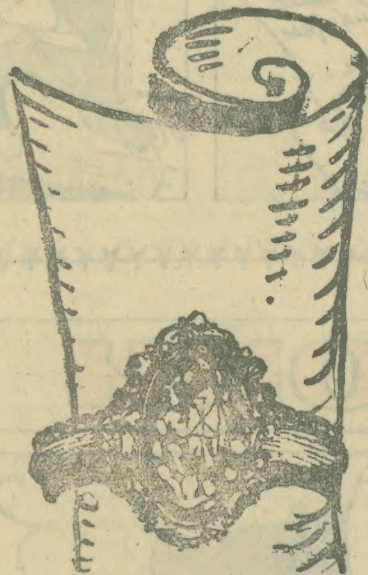
Веома често траву косе не ради сена. Потребно је просто да не израсте превише. Рецимо на аеродрому, фудбалском игралишту, на стрминама крај путева.

Однедавно траву у таквим случајевима није више потребно косити: у Западној Немачкој једна фирма пустила је у продају препарат МН-30 који кошење чини непотребним. Ако се раствором овог препарата попрскају биљке оне престану да расту мада не угину. Дејство препарата траје неколико месеци. Препарат је потпуно безопасан и за људе и за животиње. Састав препарата фирма чува као тајну.

ХАРТИЈА ОД САФИРА

Хартија од драгог камења — за тако нешто још се није чуло. Па ипак, такву хартију производи америчка фирма „Термокинетик фајбер". Из најтананијих влакана сафира (чији је пречник око 1 микрон) дугачких по три милиметра израђују се листови чија површина износи и до педесет квадратних сантиметара.

Чему служи оваква хартија? О томе часопис, који доноси вест, не каже ништа. Међутим, извесну светлост на ово питање баца сам назив часописа: „Теледириговане ракете и пројектили".

ТРЧЕЋИ ОКО ЕКВАТОРА

Неко је израчунао да је чувени чехословачки тркач Емил Затопек у току своје спортске каријере претрчао 60.000 километара. То значи да је он оптрчао један и по пут Земљу, и то по екватору. Већи део овог растојања Затопек је претрчао на тренинзима. Свакога дана он је трчао 10 до 15 километара.

Јесте ли већ чули да...

... у Шпанији арене у којима се одржавају борбе са биковима нису сву-

где истог облика. Тако арена у месту Санта Круз де Медула има четвртаст облик.

... рачуна се да у целом свету има око 171 милион телефонских апарата.

... недавно су холандски цвећари почели да експедују сушене лале у

кесама. Кад му се дода мало воде, цвеће наново „оживи".

... совјетски научници су успели да начине стакло тврђе од челика а лакше од алуминијума које су назвали „ситал". Ова

материја може да издржи притисак од 16.000 килограма на квадратни сантиметар.

... у Јапану је последњи крик моде — бојење зуба. Јапанкама стоји на располагању 25 различитих боја којима оне могу

да обоје само један или све зубе, у тону са хаљином или ноктима.

ПТИЦЕ — КОЛЕКЦИОНАРИ

КАДА су први истраживачи продрли у унутрашњост аустралијског континента наишли су на многе необичне појаве у животињском царству: на сисаре који носе јаје, на животиње-торбаре, птичје инкубаторе и неке чудне мале грађевине украшене цвећем.

Те шарене грађевине налазили су обично међу невисоким грмљем. Мале платформе начињене од штапића поређаних један до другог, а изнад њих, на растојању од отприлике пола метра, дугачки и витки прутићи пободени у земљу као коље од ограде. Горњи крајеви тих прутића били су повијени у сусрет један другом, тако да су над платформом образовали кров.

Пред једним од два улаза у ову малу сеницу по земљи је побацано стотину разноразних шарених ситница: шкољке или делови шкољки, мртви зрикавци, цвеће, бобице, камење, кости, птичје перје, змијске кошуљице и још много других ствари.

Недавно су у једној таквој колекцији нашли чак и четкицу за зубе, ножеве, виљушке, дечје играчке, траке, шољице за кафу, па чак и џезву за кување кафе (додуше, невелику), шнале, брилијанте (праве) и ... вештачко око.

Први истраживачи Аустралије никад нису видели оне који су подизали те мале сенице. Разуме се да на црне птице које су се мувале ту у близини, нико није ни помислио. Капетан Стокс, један од првих истраживача унутрашњих области петог континента (од 1837. до 1843. године) ,дошао је до закључка да те вењаке праве за разоноду својој деци жене домородаца. А тадашњи гувернер Аустралије сер Џорџ Греј био је аутор

друге хипотезе: вењаци су дело кенгурових руку, изјављивао је он мислећи, очигледно, да је ова необична животиња за све способна.

Много касније откривено је да вењаке граде баш оне птице на које у почетку нико није обраћао пажњу. Треба, додуше, признати да те птице нису уопште упадљиве. Мужјаци су модрикастоцрни, а женке жутозелене.

Крајем јуна и у јулу, док је у Аустралији још зима, црни мужјаци птица сеничарки (тако зоолози називају крилате градитеље малих сеница), напуштају јато. Сваки од њих изабере место на сунчаном пропланку усред честара и ту гради сеницу. Затим пред довршену грађевину доноси плаво и жуто цвеће и друге предмете претежно плавичастих нијанси — као што су очи његове будуће женке — и све то распростире на улазу. Сад је сеница готова. Окићена и спремна да дочека женку. И мужјак креће по њу у шуму.

Невеста се свечано приближава сеници да би саслушала, тачније посматрала ову шарену серенаду, јер, њен удварач не пева, већ пред њом изводи необичну игру помоћу разних шарених предмета. Тај калеидоскоп боја плени његову изабраницу јаче од сваке песме.

Женка улази у сеницу или, правећи се незаинтересована, стаје иза ње, док мужјак у свом заносу хвата кљуном час један, час други шарени предмет. С тим предметом у кљуну врти се као безумни дервиш. Он оставља један предмет да би узео нову играчку, све више се заноси страшћу и игром, врти се и клања све дубље. Понекад за тренутак застане, као да се скаменио, испруживши према женки кљун у коме држи какву шарену ситницу чија боја обично одговара боји њеног перја или очију. И опет почиње игра и показивање сакупљених предмета.

Из дана у дан, током многих месеци (од јуна до новембра или децембра) црна птица се са одушевљењем игра својим шареним играчкама, заборављајући често и на храну и на воду, а и на страх пред непријатељем.

Има неколико врста сеничарки, разног перја, али су све оне блиски сродници рајских птица, па према томе и наших врана и чавки. Сеничарке живе у шумама Аустралије, Нове Гвинеје и оближњих острва. И оне су у читавом свету постале познате као страсни колекционари свих шарених дрангулија: шкољки, каменчића, перја, цвећа, плодова, комадића стакла, дугмади, трака... Укратко свега онога што блиста и сјаји јарким бојама а до чега ове птице могу да дођу.

Сеничарске ипак нису једине птице које у своје „домове" довлаче разне шарене предмете. Свраке-крадљивице свима су нам добро познате. Вране, чавке и сојке такође пате од клептоманије. Забележени су чак и случајеви да су планинске чавке покушавале да из ватре украду ужарене угарке.

Индијске вране ипак држе рекорд. Прича се да оне чак дреше и пакете и из њих, без зазора, односе све светлуцаве предмете. У крајевима где ових птица има много ништа се не сме оставити на прозору или у соби са отвореним прозорима, чак ни марамица или рукавица. Све ће ове крилате крадљивице однети.

Једном су на Цејлону истражни органи утврдили да је пар индијских врана систематски пот-

крадао једну јувелирску радњу. Птице су чак између осталог, украле неколико стотина златних оквира за наочаре!

Индијски мухар не краде наочаре, али зато скупља змијске кошуљице и њима краси своје гнездо. Сиријски детлић из истог разлога довлачи блистава тврда крила буба —тврдокрилаца. Индијск.. птица баја лови чак и живе свице и утискује их у комадиће глине, а затим овим јединственим фењерима украшава зидове свог гнезда које личи на боцу...

Колекционарска страст није само одлика нас људи.

БУДИТЕ ДЕТЕКТИВ

ОДГОВОРИ

УБИСТВО У АВИОНУ

Када су путници доведени да би дали изјаву, инспектор Вернер је сместа приметио да је Милеров дворедни капут погрешно закопчан, не онако како капуте закопчавају мушкарци, већ обратно, онако како их закопчавају жене. Одмах је посумњао да Милер тиме жели да нешто сакрије, највероватније крваву мрљу. Дункенхаузер је у својој изјави рекао да је, кад се вратио из тоалета, затекао Милера како седи с рукама прекрштеним на трбуху. То је појачало његове сумње. Овако је резоновао: Милер је убио Шулца док је Дункенхаузер био у тоалету и том приликом испрљао је капут. Да ту мрљу Дункенхаузер не би приметио, он ју је сакрио рукама, а затим је отишао у таолет и наопако закопчао капут верујући да ту ситницу нико неће приметити.

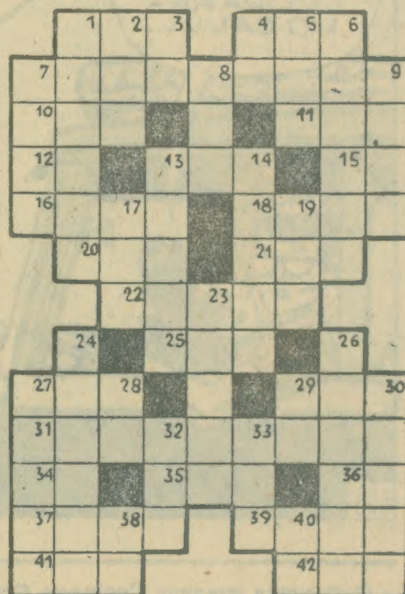
Да би се уверио у тачност своје претпоставке, инспектор Вернер је на крају рекао:

— Хоћете ли бити тако љубазни да откопчате капут.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) и један и други, 4) врста врбе, 7) занимљивост, забава, 10) једноцифрен број, 11) зимски спорт, 12) узвик, 13) острво у Јадранском мору, 15) скраћеница за Уједињене нације, 16) штета, дефект, 18) река на граници између Манџурије и Кореје, 20) свеза, 21) похвална песма, 22) одабрано друштво, 25) лична заменица, 27) тениски израз, 29) домаћа животиња, 31) несређеност мисли, збрка, 34) иницијали руског књижевника („Ујка Вања"), 35) старојудејски цар, 36) хемијски знак за рутенијум, 37) чувени музеј у Паризу, 39) подручје, 41) стара турска титула, 42) женско име.

Усправно: 1) токсини, 2) врста француског сира, 3) скраћеница за „ад акта", 4) иницијали словеначког књижевника („Мартин Качур"), 5) острво у Јадранском мору, 6) морски пас, 7) напад, 8) староримски филозоф и песник („О природи ствари"), 9) прастановници Јапанских и Курилских острва, 13) део птичјег тела, 14) град у Јапану, 17) аждаје, 19) речно острво, 23) припадник народа индоевропског порекла, 24) део ланца, карика, 26) велики енглески песник (1788—1824), 27) чувена оперска кућа у Милану, 28) скраћеница за тону, 29) Лудолфов број, 30) финско парно купатило, 32) аутомобилска светиљка, 33) копрена, вео, 38) аутомобилска ознака за Ваљево, 40) божанство вода и мора код старих Вавилонаца.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) фланел, 6) хром, 7) лав, 9) рез, 10) рика, 11) Ад, 12) Мосор, 13) сет, 15) лама, 16) трака, 18) Ин, 19) иве, 20) ас, 21) Скрад, 23) Ло, 25) уши, 26) усев, 28) Шо, 29) вране, 30) Апо, 32) Амор, 33) Кент, 35) оса, 36) новост.

Усправно: 1) Фредерик Шопен, 2) лоз, 3) ам, 4) елиса, 5) лакомисленост, 6) храст, 8) варан, 10) рола, 14) Таври, 17) кеа, 21) Сушак, 22) дура, 24) овера,

МИКИ

by WALT DISNEY

ОВА НОВА ИДЕЈА НАПРАВИЋЕ ОД МЕНЕ БОГАТАША!

ЉУБИТЕЉИ ПТИЦА ПРОСТО ЋЕ РАЗГРАБИТИ СВЕ ШТО СТИГНЕМ ДА НАПРАВИМ!

МАЧКАМА ПРИСТУП ЗАБРАЊЕН

СВРАТИЋУ ДО МИКИЈА ДА МУ ИСПРИЧАМ О СВОМ ПРОНАЛАСКУ!

ХМ... НЕКО ЦЕДУЉЧЕ!

МИКИ

Отишао с Мицом да пазарим! Брзо се враћамо. Мики и Мица

?

Отишао са Микијем и Мицом. Плутон

МИНИ! ЈЕСИ Л' ЗНАЛА ДА ПЛУТОН УМЕ ДА ПИШЕ?

?

СМИРИ СЕ ШИЉО! ТО ЈЕ МИКИ НАПИСАО!

УФ! КАКО САМ СЕ ГЛУПО ПРЕВАРИО!

ЏОНИ ХАЗАРД

ФРЕНК РОБИН

ПОТРЕБАН НАМ ЈЕ ВОДИЧ... ДА НАС ОДВЕДЕ ДО РУШЕВИНА СТАРОГ ХРАМА СЕДАМДЕСЕТ ЗЛАТНИХ БУДА!

ХЕЈ! МОРА ДА ИМАТЕ НАПАД ПРАШУМСКЕ ГРОЗНИЦЕ!

ПУТ ДО ТОГ СВЕТИЛИШТА ЈЕ НЕПРОХОДАН! ЗЛИ ДЕМОНИ ГА ЧУВАЈУ.

ЧЕКАЈ... ДОБРО ЋЕМО ТИ ПЛАТИТИ...

НЕ ВРЕДИ... УПЛАШЕНИ СУ! МОРАЋЕМО САМИ...

ОНИ СУ СВИ КАО СТАРЕ БАБЕ! ЈА ЋУ ВАС ВОДИТИ!

ВИ СТЕ ХРАБРИ! АЛИ, ЗАР СЕ НЕ БОЈИТЕ?

БОЈИМ СЕ... САМО МАЛО... АЛИ, АКО МЕ ШТИТЕ ТАКО ЈАКЕ РУКЕ...

ДА КРЕНЕМО ОДМАХ... ДОК ЈЕ ЈОШ СУНЦЕ!

МЛАДИ, ИЗГЛЕДА, ПРЕУЗИМАЈУ ЕКСПЕДИЦИЈУ!

693

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд. Македонска 31. Жиро рачун број 101-11-1-82. Поштански фах 124. Претплата за нашу земљу: годишња 1.800; полугодишња 900; за иностранство: годишња 2.600, полугодишња 1.300 дин. Рукописи се не враћају.